BAKKALCHO

4ki Diri Kiiro 04 Sadaasa/Tahisas 4, 2016 M.D

Hamuse

Waaga 10.00 birra

“Dhukiweelo Itophiya kalaqate hasidhanno bissa Olantote aana fantannohu su`ma hunate gaadi Olanto deantanno gede diassannonsa”

-Fild Maarshaali Birhaanu Jula

Gaazeexu Odeessanonni

Addis Ababa: - Dhukiweelo Itophiya kalaqate hasidhanno bissa olantote aana fantinohu su`ma hunate gaadi olanto deantanno gede diassannonsa yee IFDR Gargarooshshu Olanto Itamazhoore Fiild Marshaal Birhaanu Jula xawisi

Fiild Maarshaali Birhaanu Jula Itophiyu Odoote Owaante ledo assino keeshshonni xawissanni; tenne yannara mite mite wolqa olantote su`ma xursiisatenni olanto uynoonninsa qeecha fultannokki gede hattono deantanno gede assate su`ma hunate gaado fantino.

Olantote aana su`ma hunate gaado fantinori kuri mannooti, mitte xa`mo nafa noonsakkire hunaasine ikkitinore qaxa`rtinota kulinohu Fiild Maarshaal Birhaanu, Olanto Itophiyu olanto ikkkitino korkaatinni gobba

Qoola... 7

Itophiyu diilallote qoqqowira addaxxinanni agaraanonna ikkadda ogeeyye kalanqanni hee’noommoha ikkasinni naaxxillu macciishshamannonke

- Qajeelshu massagaanonna rosiisaano

Qiddist Gezzaheny

Itophiyu diilallote qoqqowira ammansiissannonna addaxxinanni agaraanonna ogimmatenni ikkadimma noonsa buuwisaano hattono, teknishaanoota kalanqanni hee’noommoha ikkasinni wo’manka woyte ayirrinyunna naaxxillu macciishshamannonke yitino diilallote wolqa qajeelshu massagaanonna rosiisaano.

Itophiyu diilallote wolqa qajeelshu mereershi kalqoomu ikkadimmate bikkaancho wonshitinorenna yannate teknolooje xiinxallitino buuwisaanonna teknishaanoota kalaqqanni afantannota coyidhino.

Qoola... 4

Haammata gobbaydi gobbuwanni e”anno laalcho gobba giddo laalchinni riqiwa dandiinoonnita xawinsi

-Songaafichu Taaggese Chaafo

Abbebech Maatewoos

Addis Ababa:- Dagate riqiwamaano amaale mini laashshaano interpirayizooti kaajjillira assanno irko kaajjishe sufannota amaalete mini songaafichi kalaa Taaggese Chaafo xawisi.

Ninke laalchi laashshaano interpirayzooti egzibiishiinenna baazaare “Itophiyu laashshito ninkeno dikki`no” yaanno massagote hedonni bero hananfoonni.

Qoola... 7

“Dagate illenna maccanni maaxamannori nookkihura dhaggenke hunne ba’neemmokki gede massagaano qoropha hasiissanno”

-Kalaa Bayyana Baraasa
Sidaamu Qo/Aan/Pi/Rosu Biiro Sooreessa

Amsaalu Felleqe

Yirgaalame:- Qoqqowoho sa’u dirrara mooranna baincho assootubba gargarate amandoonni sharro jawaata ikkase Sidaamu Qoqqowi Aantaanchu pirezidaantichinna Rosu Biiro Sooreessi kalaa Bayyani Baraasihu coyi’ri.

Kalaa Bayyani tenne yiinohu tayxe kalqoomu deerrinni 20ki, gobboomu deerrinni 19ki hattono Sidaamu qoqqowi deerrinni 18ki yannara Tsere mussinnu barra “Mussinnu gutu diinankeeti; halamme sharrammo’’ yaanno adawarshinni sa’u lamalara Yirgaalamete quchumira ayirrinsi yannaraati.

Kalaa Bayyani coyi’ranni; bashsho gede moorre ka’ne gantanniwiinni coy

gatanni dayno. Ikkollana, xaano assootu gatinokkihura ciigganni ha’rannonna dagate lopho woyyaabbanno gede halamme sharrama hasiissanno yiino.

Noonketi jiro boode ikkasenni daganke duushshite hudetenni fushshite jawaata daga kalaqqinota dikkitino yiinohu Aantaanchu pirezidaantichi; massagote mitiimma kaiminni gobbannita shiima jironna miinja kayinni hasiisannokki garinni hallanyootu moortanni horoonsidhanna daga seeda yannara buximatenna qarru giddonni fultukkinni tenne yanna geeshsha keeshshinoommo yaanni xawisino.

Tini lowo geeshsha mararsitanno gobbanke kaayyooti; buxima hunne albaange qaafatenni jiraameette daganna gobba kalaqate noonke kaayyo kayinni bainchu assootubbanna mooru afi’noonnita shiima jiro ciliqishe gudanna buximate giddo

Qoola... 7

“Rosaano nabbawanna borreessa hattono qara qara shallagote dandoo afidhanno gede eelinni hananfe loosa doorshu nookkite “

-Birhaanu Dessaalenyi (Dr)
Hawaasi Quchumi Rosu Biddishshi Sorreessa

Qoola 5

Bakkalcho Odoo

Qoqqowu mootimmanni 346 Miliyoone birra fulo assineenna attamantino maxaaffa rosu minnara iillinshanni hee'noonni

kalaa Miliyooni Yossa

Gaazeexu Odeessaanchinni

Addis Ababa:- Haaru Rosunna qajeelshu poolisenni qixxaabbino rosatenna rosiisate Maxaaffa 2ki dirimi Mootimaamenna Hallanyu rosi minna rosiisanora egensiisate qajeelshi woraddatenna quchummate mereershubbara uynanni hee'noonnita Sidaamu qoqqowi Rosu Biiro egensiissu.

Biirote Layinki sooreessinna rosu budinna Tekinoolooje halashshate handaar massagaanchi kalaa Miliyooni Yossihu xawisino garinni; Layinki dirimi Rosi Minna Rosiisaanora haaru rosunna qajeelshu poolisenni qixxaabbino maxaaffa rosiisaanote egensiisate qajeelsha Qoqqowoho Bocaasa 20/2016M.D hananfe 37 woraddanna quchummate gashshoottara uyinanni keeshshinoonni.

Haaro rosu budi soorro kaiminni balaxotenni kayinse umi dirimi geeshsha maxaaffa qoqqowu mootimmanni 346 Miliyoone birra gaammeenna attamante rosaanote iillitanni nootanna qajeelsha uyine sai diro loosu giddora e'noonita kule kalaa Miliyoone kule; 9ki-12ki kifile deerrihu Rosu ministere deerrinni qixxaabbe attamante iilliteenna rosaanotenna rosiisaanote konni dirinni iillinshoonnita xawisino.

Amadisiiseeno, haaro maxaaffa mootimmatenna hallanyu 2ki dirmi rosi minna rosiisaanora qajeelsha aate qoqqowu mootimma zoonnatenna woraddate massagaanora, rosu borro minna sooreeyyera, 2ki drimi rosu minna murrootiranna qajeelshiishaanote xaphooma 516 haja la'anonsa bissara qajeelshsha uyinonnita coyi'rino.

Aanteteno, shoolente zoonnanna Hawaasi Quchumi hundaanni gashshooti hundaanni afantanno 2ki dirimi mootimaamenna Hallanyu rosi minna rosiisaanora woraddanna quchummate gashshooti halammenni qajeelsha uynannita kule; tinino rosu isilanchimma woyyeessate assinanni hee'noonni sharrora lowo qeecha afidhinota xawisino.

"Baaru furcho hajo Itophiyaho heeshshote hajo ikkitinota wo'manti Itophiyu daga afa noonsa"

- Leggese Yumura (Dr.)
Hawaasi Yu/Gashshootu Rosu Goli Rosiisaancho

Qiddist Gezaheny

Addis Ababa:- Dagate kiironnino ikko miinju lopho luphi yiino deerrinni lexxitanni noo yannara Itophiyaho Baaru furcho hasiissannoti huluullo nookkita ikkase baalanti Itophiyu daga afa hasiissanno hajooti yaanni Hawaasi Yuniversite gashshootu rosu goli rosiisaanchinna sufotenna xeertote rosi dayirektoreete dayirekterchi Leggese Yumuri (Dr) coyi'ri.

Rosiisaanchu Leggese Yumurihu (Dr) Itophiyu pireesete uurrinsha ledo bilbilunni assino hasaawinni; Itophiyu daga kiironna miinju lopho luphi yiino deerrinni lexxitanni noo tenne yannara; Baaru furcho hasiissannonke yaa heeshshote hajo ikkinnina; ledote horo hasi'rate hajo ikkitinokkita wo'manti sgobbate giddonnna gobbayidi gobbuwara heedhannori Itophiyu qansooti huwata hasiissannonsa yiino.

Soojjaati Afrikinni Itophiyu geeshshiti jawa gobba umiseta Baaru furcho hoogasenni Jibuuti furcho irki'raancho ikkite baattanno baatooshshi gobbate miinja akkimalu garinni gawajjinohanna laafisanni afamannoha ikkasi kayise; miteekkite mitto barra lophitino gobbuwa mereero kipho kalaqanturo balaxotenni Baaru furcho cufantannotanna konninnino Itophiyu eotenna fulote daddali muramannota xawisino.

Mittunna lamu barrira Baaru furcho cufantuha ikkiro xagganna nadaaje lawinorinna woloottu yanna uyitannokki laalchuwa ea hoogguro gobbate aana kalaqamanno qarrinna iillitanno gawajjo akkimale ikkase qummeessinohu

Leggese (Dr); Itophiyu umise doorsha hasi'ra heeshshote hajo ikkasenni Baaru furcho hasiishshi yekkeerote shiqannoha ikkikkinni gadachote hajo ikkase Itophiyu daga seekkite huwata hasiissannonsa yiino.

Baaru furcho miinjunna dagoomittete mittoo'ma kalaqate widoonni heedhannose horo jawate yiinohu Rosiisaanchu; uyine adhate hayyo mitteenni horonsi'ratenni mittoo'ma kalaqqanno. Lifixa laalchu siiwo, halamme, dikkote mittoo'ma, millimmo, hasatto, sumimme, dhaaddote eo kalaqate, loosu kaayyo, daa''attote millimillo kakkayisatenna gobbate giddo laalchu bikka ledate luphiima kaa'lo assitanno; konninnino, Itophiyu miinji geanno gede assitannota huwachishanno.

Konnira, baalanti Itophiyu daga tenne affe afidhu hedeweelcho baalantenni dipiloomaase kalaqa hasiissannonsata qaagiisse; uyine adhate hayyo horoonsidhino gobbuwanni rosicho soorri'ranna gutu horonsi'raanchimma aana sumuu assanno hasaawa assatenni gumulsa dandiinannita lede huwachishino.

Qoqqowoho tayxe arri gorsinni 68 kume 978 hektaare baatto latinsanni

Qiddist Gezaheny

Addis Ababa:- Tayxe laalchu dirinni xaphooma arri gorsi latishshi loosinni 68 kume 978 hektaare baatto latisate hende loosu giddora e'noonnita Sidaamu Qoqqowi Irshunna Kalaqamu Jiro Latishshi Biiro xawissu.

Itophiyu pireesete uurrinsha ledo bilbilunni hasaawa assinohu Biirote Layinki sooreessinna Irshu handaari sooreessi kalaa Bangu Beqqele coyi'ranni; arri gorsi lame doyichonni loosamannota kayse, umi doyichonni 55 kume hektaarenna layinki doyichonni 13 kume 978 hektaare baatto latisate hendoonnita xawisino.

Konni giddonnino 7 kume 250 hektaare baatto tayxe dirinni arri Qamadete laalchinni calla latinsannita ikkase qummeessinohu kalaa Bangu; sai diri labbanno yanna ledo heewisiinsanni woyte woyyaambe noota coyi'rino.

Arri gorsi muli yannanni hananfoonniha ikkasi kulinohu kalaa Bangu; sai diro arri gorsinni latisate hendoonni baatto xaphooma 2 kume 500 hektaare ikkitanna 1 kume 600 hektaare Qamadetenni gumula dandiinoonnita kayisino.

Arri gorsinni qarunni loonsanni gidi mereerinni Qamade lendanna gati mu'ro, Abukaadonna Paapaayya labbinori gummate laalonna Badala afantannota coyi'rino.

Konninni, xaphooma 15 Milyoone kuntaali ali laalcho gamba assate hendoonnita qummeessino.

Xaa yannara tayxeha arri gorsi latishshi looso yannatenni hananfoonnita xawisinohu handaaru sooreessi; sai diro hekko ikkitinori lawishshaho; wixunna wayi anje, ogeeyyete huwanyootu foonqe, yannatenni looso hanafanna wixa hooga hattono ceate reqeccawa laalchu aanano xiiwo kalaqqino hajubba ikkansa kayisinohu sooreessu; tayxe dirinni tenne foonqe taashshi'ne tayxeha arri gorsi looso sai Birra aganira hananfe loonsanni hee'noonnita egensiisino.

Arri gorsu looso hasi'noonni deerrinni gummaamo assate dandiinanni gede baxxino garinni waaxama hasi'rannoha ikkasi coyi'rannohu kalaa Bangu Beqqele; sai diro kalaqaminoha hajo la'annonsa bissa ledo waaxamatenni qarra bande, tayxe dirinni waa goshooshshanno mototera Daddalu Biironna Wayinna Wolqate Biiro ledo qinaambe yannatenni loosu giddora e'noonni yino.

Abbay kofattora gamba assinanni e"o ero lexxitino

Abrahaam Saamueel

Addis Ababa: - Muli dirra kawa Abbay Kofattora gamba assinanni eo ero lexxitinota Qinessote Pirojekte Borro Mini egensiisino.

Abbay Kofatto Qineessote Pirojekte Borro Mini Miidiyunna Kominikeeshiinete Dayrecterich Kalaa Haylu Abrahaamihu Itophiyu Pireesete uurrinshara xawisanni, muli dirra kawa dagoomuwiinni Abbay Kofattora gamba assinanni eo la`nanni woyte ero lexxinota xawisino.

Soorrote albaanni diru giddo gamba assinanni eo 9 xibbe miliyooneeti yiinohu Dayrekterichu, soorrote gedensaanni dirunni 1.7 biliyoone birra ali eo gamba assiannni hee`noonni.

Gamba assinanni eo babbaxino korkaatinni

Qoola... 7

Guulcho Hedo

Iima diilallote danna diinunni agarate Jawaata Diilallote wolqa kalaqantino!

Gobba diinunni agarrannihu baattote aana lekkaasinu olantonni,Gordu aana diilallote wolqanniiti. Diinu gordu aanaanni woy diilallote aana mitte gobba gawajjara dandaanno. Gobbate wolambinatenna keere baattote aana lekkaasinu olantonni ayirrisiinsiro;Gordu aana diilallote wolqanni qajeeltino olanto jettenna Horophilinni qajeelte bilchaattino olantonni diina gargarranni. Sai dirira "Gordu Ninkeho" yaanno hawaqishshinni diilallote wolqa barra ayirrinsoonniti qaangannite;tayixeno 88ki yannara ayirrisate feeffante hee'noonni.

Gobbanke yannaasincho olu wolqa gatamara dhaabbachisha hanaffu yannanni kayse qarunni kullanni olu wolquwa giddonni mittu IFDR diilallote wolqaati. Diilallote wolqa xintantunkunni bacaasa 20/1928 M.D hanafe gobbannita diilallote /Gordu/ danna agaratenni kayse babbaxxitino olu yannara luphiima sharro gumulatenni gobbatenna dagate naaxxillu buicho ikkitino uurrinshaati.

Xintantuhu gedensaanni 1942 M.D geeshsha mootichu suwashsho massagonni Siwidinootu jeneraalchi Hardina Kawunt Voon Roozaan (koloneel) amaalaanchimmanni looso hanaffinoti diilallote wolqa; xintantu yannanni hanafe ogimmatenni egennantino Meejer Aseffa Ayyaana, Meejer Aberra Welde Maariyaam, Meejer Faanta Belayinna Meejer Ammiha Destahunni massagante baca sharro assitino uurrinshaati.

Diilallote wolqa gobbate giddo fultanno gadachonni sa'eno kalqete deerrinni keere ayirrisiisate loossa aana beeqqatenni egennantinote. Konnirano 1960 M.D shoole F 86 horophilubbanni buuwate deerrinni Kongo Zayerira assinoonni keere ayirrisiisate loosi aana albisaanchimmatenni beeqqitino. 2000 M.D Darfuur Suudanete (UNAMID aviyeeshiinete keere ayirrisiisate yuniite onte Mi-35 olamaano hilikoopiterubba wo`ma gatamarshu dhukinna irkote uduunni ledo bobbakkino.

Abiyetenna Ruwaandaho lojestiikisenna olu bagado doyissate gadachubba ikkadimmatenni fultinota kula dandiinanni.

Albihu Somaaliyunnihu kakkachu massagaanchi Ziyaad Baare soojjaati gobbanke kifilera faninoha horrote ola ikkadimmatenni bayira sharronni gargadhate assinoonni olinni diilallote wolqa luphi yitino ikkadimmanni gumultino qeelle gobbate bayirroonye agarsiisate harinsho giddo jawa bayicho amadatennino sae, uurrinshanna ogeeyye qeellete ayidde ikkitanno gede assinonsa.

Diilallote wolqa wolootta gobboomu uurrinshuwa gede sa`u 60 dirrara babbaxxino qarri giddoonni sa``ate gadachantino tunceessubba kalaqantino; hanafose gede sufa dandiissannose kaayyo afi'ra dandiitukkinni gatasennino, muli yanna geeshsha gobbatenna dagate ikkitanno jawaante uddidhukkinni gattino.

Konne uurrinshate su`ma soorrate, soorrote wolqa billoonyu widira daggu yannanni hanafe hala`lado loossa gumultanni keeshshitino. Gobbate gargarooshshu olanto aana duuchu garinni soorro abbate hende gumullannihu gargarooshshu rifoorme biso ikkinohu; mootimmate wo`naalshi addintanni uurrinshate aana soorro abbanni noota la``a dandiinoonni.

Mitte gobbaha diilallote qoqqowo agara qarrissannota ikkitanni daggino tenne yannara; mootimma diilallote wolqa duuchu handaarinni ikkado assatenni dagatenna gobbate naaxxillu buicho ikkitanno gede luphi yiino illacha uyite millisase, uurrinshate massagaanono konne tunceessa garunni horonsi'ratenni uurrinsha yannate ledo taalte qaaffannota assate kakkaooshshunni hadhanni noo doogo; gobba gobbate gede kaajjishate sokko biso assine adhinanniho.

Xaa yannara diilallote wolqa qodhotenni yannoonsatenni kayse ikkadimma noonsa ogeeyyenni tantanantanno gede assinoonni wo`naalshinna afi`nanni hee`noonni seyoo; gobbate bayirroonyenna daganke keere woyyino garinni agarsiisate dandiisannoha addaxxinanni dhuka kalaqa dandiisinoho; konni albaanni daganke uurrinshate ogeeyyera noose ayirrinyeno qola dandiisannoho.

Konninni saeno latishshunni buxima qeelate hananfoommo seyoora; gobbate gede kalaqa hasiissannonke kaajjille adda assate; baxillaanonkerano ikko diinnankera ninkenna ninketa ikkitino hajo aana noonsa laooshshi biddi yinoha ikkanno gedetecho jawa sokka sayisa dandiissitanno seyoonke gumaati! Iima diilallote dannadiinunni agarate Jawaata Diilallote wolqa kalaqantino! Tenne bichaattino diilallote wolqa sanfinkunni 88ki diro Sadaasa 6/2016 MD babbaxxitino diilallote aani horophilu leellishonni ayirrinsanni. Hawalle iillishi'ne.

Bakkalcho

Bocaasa 10,2013 M.D Xintami

Itophiyu Pireesete Uurrinshi Qara Loosu Gumulsiisaancho
Bilbilu Kiiro - 011-126-42-22
Imeele- epa@press.et

Qara Qixxeessaancho
Yaareed Geetaachew

Teesso
Sinu/quchuma - Yekka
Worada -
Minu Kiiro -
Imeele - yaredoyaredozeni2@gmail.com
Bilbilu Kiiro - 011-1-57-25-25

Dikkote Latishshinna Egensiishshu
Imeele - epapromotion@press.et
Bilbilu Kiiro - 011-1264341
Faakise - 011-8111315

Qixxeessaano
Amsaalu Felleqe
Abrihaam Samueel
Qiddist Gezzaheny
Abbebech Maatewoos

Egensiishsha haa'nanni kiflle
Bilbilu Kiiro - 011-156-98-73
Faakise - 011-1265812

Egensiishsha hirate qineessinanniwa
Bilbilu Kiiro - 011-1-26-43-39

Weebsayt: www.press.et
Fb/ /Ethiopian Press Agency/
Sidaamu Afoo

Kuni gafi addi addi polotiku, miinjunna dagoomitte hajubba lainohunni qansootu xawado hedonsa wortannowaati. Konni gafira fultanno borro qixxaawote kifile uurrinsha dixawissanno.

Xawado Hedo

Mootoonsineenna itinokkihu moofinseenna gaabbanno?

Yaareed Geetaachew

Mussinnu gobba buxise qae onchanno dhiigaati. Diru dirunkunni mussinna gargarate barra ayirrinsanna huwanteemmo. Mitootu "mussinnu barra ayirrinsanni" yitanno. Barra ikkikkinni mooru abbanno baashenna saala waajjanna ayirrisa hasiissanno yitanno hedo nooe.

Mussanyootu loosinsanni jawaattannonna insa sharramannohanna yee'e yaannoha dhiibbaaataamunna hinaasaanchu gede assine malxifante qacce qollanni. Mussenyoota jawaachinshanni woyte mussinnunni co'oota ikkitinore diqantanni lao hala'litinowa mooraano sharramme seeraho shiqinshe xa'misiisa mitinsitanno.

Techo "Mootoonsineenna moorinokkihu moofinseenna gaabbanno" yitanna yaatto xawoho reqecci yitino. Bero mussinnu woxinni la'mise lossino ooso rosu mine diqatantanno gede assate gobbaanni moofa mama nooyya? Bero V8 oofanni techo mussinnunni amandeenna mitu kotottotenni usuramanna mitootu hajonsa addi addi garinni cuffe doogote lekkatenni hadhanna la''ate gedee saali mamiinni daannoyya?

Techo dagate latishsha meenxanni woyite ijaaru aana ijaara,kameelu aana kaameela duu'ninanni. Ikkollana ga'a iillinoonni barra umbete;ba'netenna shollinyeho. Sa'u lamalara Sidaamu qoqqowira Yirgaalamete quchumira qoqqowu deerrinni 18ki yannara mussinnu barra ayirrinsoonniti qaangannite. Tenne yannara qoqqowu layinki gashshaanchinna rosu biiro sooreessi kalaa Bayyani Baraasihu "Massanganni hee'noommo daga biilloonyu kaayyonke horoonsi'ne daganna mootimma uytinonke horora gobbaanni hagaange ayirrinyenkeno, maatenkeno hunne ba'neemmokki gede tiianke keereensino" yaanni coyi'rinoti afinohura godowa cortannote. Tenne dagonni qaensanna oosonsa hoogginore minu kiiro. Konniraati mussinnu gobba buxisatenni roore ilama ciiggishanninna maate billaallisanni no yinannihu. "Ane lainohu qorichishamo" yaa hasiissanno. Mussinnu korinni mannano jirono hoonganni hee'noonni.

Aantaanchu pirezidaantichi amadisiiseno; ''dagate illenna maccanni maaxamannori nookkihura dhaggenke hunne ba'neemmokki gede massagaano qoropha hasiissanno'' yaanni duu're huwachishino. Tini sokka afira busullete;hawira gowwimmate.

Mannu tiiunna amanyootu ba'nenni la''aato moore usuramanni no. Daga loosidhe lophitanno gede shiqinshoonniha bushshu madaabbara moore usuru mine afamanni noo mootimmate sooreessinna ogeessi kiiro bacate mite mite daddalaanono angansa co'o yitinokkiri qaensanni billaallitino.

Qoqqowu xa adhanni noo qaafo addintanni dagate harafote. Konni kaiminni, mussinnanna bainchu assooti sharro badhera higgannota ikkitinokkihura qoqqowu gede mootimma qorophotenni massagganni noohura mannu baalu umosi, minesi, surresinna massaganno uurrinsha keereensa hasiissanno yanna labbannoe.

Gobbate deerrinni 19ki yannara,Sidaamu qoqqowi deerrinni 18ki yannara ayirrinsi Mussinnu gargarooshshi barri bacare leellishinoe. Jajjabba mootimmate sooreeyye,amma'note massagaanonna gobbate geerri barete leeltino. Woradda woraddatenni woshshatto assinoonniri tenne hajora maltaranna faltara gamba yitino. Tenne songo aana leellinohu budu geerchi kayisino hedo moorunni caccaabbino dagara kasseenya uyitannote;rosannoha yee'e yitannote.Gobbate Geerchi Kale Arrafo yinannisi. Kaayyo afi're coyi'rinohu Aadde kale "Dagate soqqanshora uynoonni yawo qaccera qolle micciirre haa'noonni jiro beettoho sa'annokkihura togoo assootinna laooshshinni angansa noonsa mannooti qorophitara hasiissanno" yaanni duu're wori. Aadde Kale tayxe adhinoonni jawaata qaafo mootimmannita naadannino "konni albaanni noo harinshonni mootimmate biilloonye amade hee're dagatenna mootimmate jajja moorino manchi mootimma qaafo adhitanno woyte gosa kakkaayisanno; Xa'mamaanchimmatenni xooqate gosa kakkayinse waajjishiinsahnni yanna sa'ino" yaanni tayixe Madaabbara moorturi daga meexxino gari giirinosiha lawannohu adhinoonni qaafo urchosi hagiirsiissinota kayisino gobbate geerchi; "xaa yannara kayinni hiikkonni deerrira noohu xa'mamatenni digatanno" yaannino ledilla.

Micciirrenna wole lophannoha shine meessaneetira gamba assi'noonni jiro beettoho sa'annokkitenna mereeroho ba'annote.Dagate halaalaanchimmatenni soqqamme ammanamooshshenna ayirrinye afi'rate muishshu assoote effi'ne giwa hasiissanno.

Barraho ka'ino hedo bacate;Sidaamu qoqqowi mooraanote aana adhanni noo qaafo addaxxinannite. Kayinnilla xaano co'o yinoyyani yiniro tenne xa'mo angansa boo'raabbinori dawarto. Adhinanni hee'noonni qaafo jawaatate. Kayinnilla ilamate tii'I addintanni gawajjamanni no. qae ontanni no;mussinnunni angansa booraabbinonna burduuqantino bissa oosonsa tii''I shollanni noota qorichu mine heedhe gaabbitanno yitanno ammano nooe.

Xa kayinni biilloonyu aana noorinna mooraho feeffattinori heedhuro ruxxi yitannonna eemarantanno yitanno hedo nooe.

Mooru gobbalophotenni badhe qole,qae onchanni no. moorunni woxu jiro calla ikkikkinni mannanna ilama hoonganni hee'noonni. Konni daafira eemarama hasiissanno.

Mootoonsineenna itinokkihu moofinseenna gaabbanno yitanno yaatto lamenka widoonni adda ikkitino. Mootoonsinoonnihu itanna;tenne mootoo'ma dago assi're moorihu moofanna illenkenni la'noommo. Xa, "mayi hakkawaro ito" yitanno gaabbo ikkikkinni "may moora hoogo"? yitanno gaabbo yannaati. Mooraanchu eemaramo.

Bakkalcho Odoo

Itophiyu diilallote qoqqowira...

Safantunkunni 88 dirra kiirsiissinoti Itophiyu diilallote wolqa, gobboomu soorro gedensaanni mootimma ga'labbote uurrinshuwara uyitino baxxitino wodhotenna baajeettete illachinni illete leeltino soorro assitino. Lawishshu gedeno mannu jiro gatamarshi handaarinni diilallote qoqqowo ammansiisanno garinni agarsiissannorenna yannate tekinolooje ikkadimmatenni massagganno buuwisaanonna haaroonsitanno ogeeyye qajeelsitanni afantanno.

Itophiyu diilallote wolqa qajeelshu mereershi diine koloneel Lammi Maammohu; Itophiyu diilallote wolqa qajeelshu mereershi macca buuwisaanonna haaroonsitanno ogeeyye (Teknishaanoota) kalaqatenni diilallote wolqa mannu jiro gatamarshi badhete miqicho ikkite loossanni afantannota xawisino.

Soorrote gedensaanni diilallote wolqa mannu jiro dhuku gatamarshinna ogimmate qajeelsha gatamarate sokko luphiima ikkadimmanni fultanni afantannota qummeessino.

Diilallote wolqa diilallote qoqqowo ammansiisanno garinni agartanno gede buuwisaanonna teknishaanoota yanna iillitino teknolooje qajeeltinore ikkitanno gede hashshanna barra qajeelsitanni afantannota coyi'rino. Itophiyu ayirrinye

agarsiisate aleenni naaxxisiisanno loosi dino yinohu Koloneel Lammi; diilallote wolqa Itophiyu diilallote qoqqowira ammansiissanno agaraano ikkansa xawisino.

Diilallote wolqa 1981 M.Dnni karsaminohu Maaster Teknishaane Girmi Roobahu; Yesu 27, Mig 21 nna wolootano olu jettuwa Teknishaane ikke seeda dirrara owaatinoha ikkanna sa'u 14 dirrara kayinni diilallote wolqa qajeelshu mereershi rosiisaancho ikke loosanni afamanno.

Master Teknishaane Girmi Roobihu yaatto garinni; diilallote wolqa miila ikka ayirrinyeno naaxxilleno ikkase coyi'ranno. Baxxinohunni Itophiyu diilallote wolqa qara illacha ikkinohu mannu wolqa gatamarshi aana bobbahatenni macca buuwisaanonna haaroonsote ogeeyye kalaqa hagiirre kalaqqannota coyi'rino.

Itophiyuno anino hee'neemmohu diilallote wolqa heedhurooti yinohu Maaster Teknishiyaan Girmi; aantete ikkadda buuwisaanonna Teknishaanoota kalaqate heeshshosi diro wo'ma loosannota buuxisino.

Itophiyu diilallote wolqa gobbatenna dagate hobbaatira badhete miqicho ikkase qummeesse; gobbayidinni daannohanna giddoonni heedhe mitiinsitanno diinna ammansiisanno garinni gargadhatenni gobba ayirrinyisenni sufisiissinota coyi'rino. Konnira qole Teknishaanootunna buuwisaanote qeechi luphiima ikkasi xawise; baxxinohunni horophilla haaroonsatenni gobba fushshitara dandiitannota gobbayidi soorro gatissannore wedella ogeeyye kalaqa uyitanno hagiirri luphiimaho yino.

Qajeelaano ledotenni diilallote wolqa Afriku diilallote wolqa massagaancho ikkate amaddino mixo gumulsate qajeelshu mereershi Afrikunna wolootu gobbuwa diilallote wolqa qajeelshu mereersha ikkite loossanno gede uminsa qeecha fultannota xawissino.

Qajeelshu amado kalqoomu deerra agarino garinni qixxeessine loosu giddora e'noonnita xawissinori massagaano; qajeelshu, horophilluwanna wolootu uduunnino yanna iillitinowa afantannoreeti yitinno.

Itophiyu diilallote wolqa gobbate diilallote qoqqowi agaraano ikkansa huwatte uurrinsha karsante gobbansa owaattanno gede woshshatto assinoonni.

Itophiyu diilallote wolqa 88ki diri safote ayyaana xaphoomu qixxaawo albiidinke Sadaasa 6,2016 M.D addi addi qixxaawonni ayirrinsanni.

Wosincho

“Rosaano nabbawanna borreessa hattono qara qara shallagote dandoo afidhanno gede eelinni hananfe loosa doorshu nookkite “

-Birhaanu Dessaalenyi (Dr)

Hawaasi Quchumi Rosu Biddishshi Sorreessa

Abrahaam Saamueel

Rosu mitte gobbara baalunku dani lophora badhete miqichooti. Rosunni lophitinokki gobba wolu miinjinni dilophitanno; korkaatuno, gobbuwate lophote xintu roso ikkinohuraati. Rosunni badhera higgino gobba lopho dunkittete.

Itophiyaho baalankawa rosu iillino yaa dandiinanni. Rosu iillinokki qooxeessirano iillishate looso loonsanni hee`noonni. Ikkollana, hasiisannohunna isilancho ikkino gumi kayinni borreessamanni noo yaate didandiianni. Rosu aana leeltanni noota foonqenna rosaanote gumi aja lainohunni rosu ministeere xiinxallo assite rosu bude soorrite loosu giddora e`unkunni lame dirra meddisino.

Konne ikkino daafira rosu aana leellannohu isilanchimmate qarra ikkanna,;mootimma konne qarra tirate Federaaletenni kayise eeli geeshsha injiinoha rosu mini qooxeessa kalaqatenna luphi yiinoha rosu guma borreessiisate illachiishshino millimmo assitanni no. Konne ikkinohura techo wosinchinke gafira rosaanote guma woyyeessate, rosu isilanchimma buuxisiisate hattono rosu minna deerra woyyeessate maa loonsanni hee`noonniro Hawaasi Quchumi Rosu Biddishshi Sooreessa ikkinohu Birhaanu Dessaalenyi (Dr) ledo keeshsho assinoommo.

Bakkalcho:-Quchumu gashshootira afantanno rosu minna deerra woyyeessatenni tayxe rosiisate amanyooti widira e`noonni harinsho hiittoote?

Birihaanu (Dr): - Rosu minna deerra woyyeessatenna rosu isilanchimma buuxisiisate hattono rosaanote gumi woyyawanno gede assate illacha tunge loonsanni hee`noonni. Rosu minna dagate jiro ikkasenni rosu minna woyyeessatenna rosaanote gumi soorramanno gede assate loosi kaajje sufanni no. Quchumu gashshooti giddo noo rosaanote maatenna mootimmate bissa ledo ikkatenni quchumu giddo noota haammata rosu minna deerra woyyeessate loonsanni hee`noonni.

Rosu minna deerra woyyeessatenni rosaanote injiinohanna hagiriisanno qooxeessa kalaqate widoonni quchumu gashshooti 752 miliyoone birri baajeette gaame quchumu giddo noo rosu minna deerrase woyyeessate loonsanni afamanno. Rosu minna bashsho noowiinni woyyeessine sayikki dirimi geeshsha gotti assine ijaaratenni ruukkadimmate qarra tirranni hee’noommo. Gama baajjeettete anjenni badhera higgurono; wirro kontiraakterootu ledo sheemaata e`ne wiinamunni jeefisate loonsanni hee`noonni.

Rosu minna deerra woyyeessate dagoomu woxunni, udduunnunninna wolqatenni jawa irkono assitanni no. Rosu hiiqqamme sissate dagoomu beeqqo kawiinni lexxa noose. Mootimmate loosino kaajjite sufanno. Xaa yannara rosaano galtanni rossanno minna loonsanni hee`noonni; konni ka`a Sidaaami giddo heewisamaano rosaano kalaqate hixamanyine loonsanni hee`noonni;

Quchumu giddo rosu gumi woffi yaanno gede assinohu mittu qaru coy, rosaanotenna rosaano rossanno kifilla waaxo taalo ikka hooga ikkanna;konne qarra tirate rosu minna halashshanna kifillate waaxo taashshate loosi loosamanni no.

Tayixe mootimmanna hallanya uurrinsha kaa`lonni 18 ikkitanno rosu pirojektuwa ijaarantanni no. Seefitineetetenni Argo Hammeesso balaxote mine ijaarranni hee`noonni; hattono hallanya uurrinsha SOS yinanniti 24 miliyoone birra gaamatenni ijaartanni afantanno. Woloottano, Gamaxo Addaraashete, Gaarariqataho, Fiincawaho, Hayiqi Daarete konne qarra tirtanno rosu minna ijaarranni hee`noonni.

Bakkalcho:-Quchumu giddo nooti hallanyanna mootimmate rosu minna kiirose mageeshshite? Tayxe diro mageeshshi rosaano rosu aana leeltanno yine mixo assinoonni? Amandoonni mixo garinni rosaano maareekkantino yaa dandiinanni?

Birhaanu (Dr): - Tenne yannara Quchumu Rosu Biddishshi hundaanni mootimmanniti umi diriminna layinki dirimi hattono mittu balaxote rosi mini ledo 58 ikkitanno. Hallanyu rosi minna kiiro 123 balaxote rosi minna ledo la`niro 242 ikkitanna; xaphoomunni mootimmannitinna hallanyu rosu minna kiiro 300 ikkitanno.

Tenne rosu minna hundaanni rossanni nooti mootimmate rosaano 1-12 geeshsha 85,771, balaxote rosi mini rosaano kiiro 6852 ikkitanna; xaphoomunni 92, 623 rosaano maareekkinoonni. Hallanyu rosi minna 1-12 kifile geeshsha noo rosaanote kiiro, 46,463-ikkanna; balaxote rosi minna rosaanote kiiro 10,511 ikkitanno. Xaphoomunni hallanyu rosi minnara rossanno rosaanote kiiro 56,974 ikkitanno. Quchumu Rosu Biddishshi hundaanni rossanni nooti mootimmanna hallanya rosu minna rosaanote kiiro149, 579 ikkitanno. Rosaano rosu minnara dagge yannatenni borreessamate widoonni foonqe heedhurono;, 90% ali rosaano maareekka dandiinoonni tayixe rosi dirinni.

Bakkalcho: - Rosaanotenna maxaafatte waaxo taaltino yaa dandiinanni? Haaru rosu budi garinni maxaaffa attamme rosaanote beenkoonni?

Birhaanu (Dr):- Tenne yannara rosu budi soorramate korkaatinni rosaanote maxaaffa rosaanote kiiro ledo taaltino yaa didandinanni. Maxaaffa attamante boode ikkitannoti dagginoha ikkanna; iillishate looso loonsanni hee`noonni. Tenne lamalara attamame daynoha layinki dirimi rosi minnara iillinshoonni. Quchumu gede maxaaffate iillo ikkadote yinanniwa didayno. Ontu lewu rosaano mitto maxaafa rosu minna fushshitanno pirogiraame garinni adhitanni horoonsi`rate ka`a, xaa geeshsha maxaaffate iillo qarra ikkitella no.

Rosaanotenna maxaaffate waaxo taaltino

Quchumu gashshooti giddo noo rosaanote maatenna mootimmate bissa ledo ikkatenni quchumu giddo noota haammata rosu minna deerra woyyeessate loonsanni hee`noonni

yaate seedu xeertinyi gatanno. Quchumu giddo lamu dani rosu budi no; umihu Sidaamu afoo mitto rosu dani gede assite adhitannori no; qoleno Sidaamu Afiinni rossannori no; quchumu giddo noo rosaano haammata Sidaamu Afoo didandiitanno. Tuulate Sinu quchumiranna Hawaasi quchumira boode rosu minnara noo rosaano Sidaamu Afiinni rossannoreeti. Konnira konni dani rosaanora ikkitanno maxaaffa diattamantino. Kayinnilla, aliidi rosi minnara noo rosaano haaru budinni attamantino maxaaffa ajjo batidho taaltino yaa hoongirono; boode maxaaffa iillinsheenna rossanni no.

Umi dirimira noo rosaanora kayinni maxaaffa attamante ikkadu garinni di-iillitino. Konnira rosaanotenna maxaaffate waaxo taaltino yaammora didandeemmo. Korkaatuno rosaano maxaaffa hasidhannohu rosu dani kiironni ikkinohura maxaaffate iillo qarra ikkite no.

Bakkalcho: - Maxaaffate anje qarra tirate Quchumu Rosu Biddishshi adhanni noo qaafo maati?

Birhaanu (Dr):- Konne maxaaffate anje qarra tirate baxxino garinni quchumu biddishshi gede 6 na 8 kifilera rosu minna soofte kope maxaaffa kope assidhe horoonsidhano gede ninke kaa`lo assate looso hananfe hee`noommo. Rosaanote nafa ikka hoogguro rosiisaanote ikkitanno maxaaffa kope assine uynanni hee`noommo. Soofte kope adhite horoonsi`ra dandiitanno dhuku noo rosaanora iillishate loooso loonsoonni. Rosaano kayinni gadachine soofte kope adhite rosa noonsa yine gadacha didandiineemmo; rosu minnano hattonni didandiitanno.

Hallanyu minna rosaano rosonsa baatte rosa dandiitu deerra soofte kope maxaaffano iillisha dandiitanno yine ammanne fajjinoonni. Ikkollana, mootimmate minna rosaano soofte kope horoonisidhe dandiitannokki daaafira, dhuku noohu horoonsi`rara dandaanno; dhuku nookkiha digadachinoonni. Rosu minnano kope assite rosaanote aa dandiitinokki maxaaffa rosaano kope assidhe adha noonsa yaa

Qoola 6

Wosincho

Qoola 5

didandiinanni. Konnira Rosu Biddishshi woraqatta hidhe dhuku fajji garinni kope asse yannate geeshsha qarra tirate loosanni no. Daggino maxaaffa rosu minnara wiinamunni iillnshoommo; kayinni daggino maxaaffa qarra tirtinota dikkitino.

Bakkalcho:- Quchumu Gashshooti giddo, 2015 rosu diro 12 kifile jeefote fonqolo adhitino rosaano giddo mageeshshi rosaano Yuniveriste eessanno guma maareekkisiissino?

Birhaanu (Dr): - Konne dirono ikko sai diro qoqqowu deerrinni ikko quchumu deerrinni rosu gumi ajinoho. Quchumu deerrira hallanya rosu minnaranna mootimmate mereero baxxino gumaati borreessaminohu. Mootimmate rosi minnanni Yuniverisite eessanno guma maareekkisiissino rosaano 2% ikkitannore callaati. Hallanyu rosu minna kayinni 31.48 ikkitannota saayissino. Quchumu gede xaphoomunni 9.23 rosaano Yuniverisite eessannonsa guma calla borreessiissino. Mootimmanniti 129 rosaanooti sa`inoti. Hallanyanniti 647 ikkitanno. Xaphoomunni 12 kifile fonqolantino mootimmatenna hallanya rosaano giddo 776 ikkitannori calla Yuniverisite eessanno guma maareekkisiissino. Mootimmate rosi minna giddo kiirotenni haammata rosaano saayissino rosu minna dino. Jawiidihu Taaboori Rosi mini nafa 1697 rosaano fonqolsiise 54 rosaano calla saayisino. Wolootuno rosaanonsa kiiro garinni woffi yiino gumaati borreessiissinohu. Horontanni disaayissino yinanni rosi mini nafa hoogiro 2 -54 geeshsha calla mootimmate rosu minna saayissino. Konnira xaphoomunni quchumaho rosaanote gumi 12 kifilehu woffi yiinoho.

Rosu Ministeere wortino faasho garinni quchumu deerrinni (remedial) umi diro Yuniverisite e`e guma woyyeessite roso suffanno yine filloonni rosaano quchumu gede, mootimmanniti 459 rosaano ikkitanna,;xibbuunni 7.23. Hallanyate rosi minna kayinni 644 ikkitanna, xibbuunni 31.33; xaphoomunni 1,103 ikkitanno rosaano (remedial) roso Yuniverisite e`e adhitannoreeti.

Bakkalcho:-Rosu gumi konni deerrinni woffi yaara dandiino korkaati isi maati? Xiinxallotenni bandoonnni?

Birhaanu (Dr): - Tenne yannara rosu aana xaaddanni noo mitiimma duuchu danite. Rosaanote gumi woffi yaanno gede assino qarri xawoho. Umihu, rosu mini gashshooti amuraati qarraati; togo yaa rosu minna rosaanote gumi woyyaawanno gede loosate aana foonqe noota la`noommo. Layinkihu, rosiisaanote widoonni noo kakkaooshshu hoogaate. Konne qarra rosu minna gashshaano ledo shinqe hasaambanni bandanni tirate ha`nanni hee`noonni. Sayikkihu rosaanote aana noo qarraati. Rosaanote gumi woffi yaate jawa korkaata ikkinohu rosaano yannansa uyte nabbawanna qixxaawa hooga ikkinota bandoonni. Woluno qole rosu uduunni shiqqo widoonni amadame ka"anno qarraati. Togo yaa rosu minnara xeino uduunnicho wonsha hoogate qarrino rosaante gumi woffi yaate umisi dilaala afi`rino. Konne ikkino daafira aleenni xawinsoonni qarri aana illachiinshe loonsiro rosaanote guma huluullo nookkiha woyyeessa dandiinanni.

Bakkalcho: - Umi dirimi rosaano hasi`nanni deerrinni nabbawanna borreessa hattono shallago shallaga dandiitanno gede assate loonsanni hee`noonni loosi maa lawanno?

Birhaanu (Dr): - Anfinte gede rosu isilanchimma rosu budi soorramatenni calla didaanno. Soorrinoonnihu rosu budi baatto kadanno gede assiniro soorro rosu aana dagganno. Konnira **rosaano nabbawanna borreessa hattono qara qara shallagote dandoo afidhanno gede eeli hananfe loosa doorshu nookkite**. Rosaano ikkado egenno adhitanni hadhanno gede assate umihu balaxote roso illacha tunge loosate. Quchumu gashshooti deerrinnino rosu isilanchimma eelinni kayse woyyeessine buuxisiisate looso loonsanni hee`noonni. Lawishshaho, hallanya rosi minnara noo balaxote roso rosiissanno rosiisaano qajeelsha adhitinokkireeti; babbaxxino rosu daninni rossinori rosiisanno. Akkawuntiingetenni, Managimentetenni, Bizinesete rosi golinni fultino rosiisaano kiiro bacate. Konne qarra tirate hallanya rosi minna annuwa ledo hasaawa assine tenne rosiisaanora tini rosu minna woxu fulo dandiiteenna qajeelsha uynanni hee`noonni. Qoleno mootimmate rosi minna giddo noo balaxote roso rosiissanno rosiisaanorano qajeelsha aate mixo amande loosu giddora e`noonni.

Balaxote rosi minna giddo noo rosu minna rosaanote injiitinonso dinjiitino yaannohano buunxe bande konni garinni qaaqquullu eelinni hanaffe nabbawanna borreessa hattono shallaga dandiitinore kalaqate loonsanni hee`noonni. Konni daninni balaxote rosi aana iillachiinshe loonsiro konni ka`a dagganno ilama isilancho roso afidhe woyyaabbanno yine hendanni. Xaano rossanni noo rosaanono konni garinni xeinore wonshine woyyaawino rosu isilanchimma dagganno gede assate ha`anni harinsho suffanno.

Bakkalcho: - Haammata Itophiyu giddo noo rosaano soodo sagale shoo`mite rosoho hadhannota agurranna, barri hurbaate nafa afidhannori boodeholla. Rosaano rosu mininni ittanno sagale hoogge roso murtannokki gede sagale shiqishate widoonni loonsanni hee`noonni loosi no?

Birhaanu (Dr):- Rosaano rosu mine heedheennanni sagale shiqishate hedo no. Kayinnilla loosu giddora e`noonniha dikkino. Rosaanote sagale shiqishate seeda yanna qixxaawonna irko hasiissanno. Ani biiloonye adhe looso hanafummo Wocawaari agani jeefora rosaano borreessante goofa heedheennansa bocu deerrano diillitino. Ninkehu umi loosi rosaanote maareekko jeeffanno gede assate; qoleno wole shiqqo xe`inota wonshate. Rosanote sagale shiqishate yinanni loosi, jawa qixxaawo assine wole quchummannino gade soorri`ne "hiitto assite rosaanote sagale shiqishshanno? woxe hiikkiinni afidhanno? mageeshshi woxi hasiisanno?" yaannoha seekkine xiinxalline loosa hasiissanno. Konni daafira quchumu widoonni konne diro nooti mixo balaxote qixxaawo assate.

Sagale shiqisha hasiissanno baychono fille qarru noo baychi hiikkonneeti yaannoha seekkine illaallisa hasiisanno. Mittowa shiqinshe wolewano shiqisha hoongiro wole xa`mo ka`anno daafira, qarru no yine hendanni rosu minnara ikka noosi.

Konni korkaatinni rosaanote konne diro sagale shiqishate didandiinanni. Woxu bue af`inni gedensaanni 2017 M.D sagale shiqisha hasiisanno rosu mine xiinxalline bande hanafate wo`naallanni.

Bakkalcho: - Quchumu giddo noo rosu minnara hasiisanno xintu woy safote latishshi wo`mino yaa dadiinanni?

Birhaanu (Dr):- Quchumu giddo jajjabbu rosi minnara safote latishshi wo`mino yaa dandiinanni. Safote latishshi qarri noo yinanni rosu minna dino. Ikkollana, tekinoolojete widoonni (ICT) na wolootu uduunnichi wo`ma dikkino. Baxxinohunni baadiyyete noo rosu minnara. Konne wonshate loonsanni hee`noonni.

Bakkalcho:-Rosiisaanote dhukanna dandoo lossate widoonni maricho loonsanni hee`nonni?

Birhaanu (Dr): - Rosiisaanote dhuka woyyeessate widoonni mootimma dirrissinoti mitte, rosiisaano noowa heedhe ogimmansa woyyeessitannoti hayyo no; hattino CPD yinannite. Hattenne hayyo kaajjinshe harinsanni hee`noonni. Wolootta babbaxxitino qajeelshuwano no. Konne qajeelsha kaajjinshe sunfe uynanni dhuka woyyeesate looso loonsanni hee`noonni.

Bakkalcho: - Addi hasatto noo rosaano kiiro mageeshaati? bandoonni? Tenne rosaano irkissanno rosiisaano ikkadu garinni gaammoonni?

Birhaanu (Dr):- Quchumu deerrinni addi hasatto afidhino rosaanote kiiro yannate geeshsha taje diamandoonni. Babbaxxino rosi mine marre la"a dandiinanni; tenne rosaano wolootta rosaano ledo mitteenni maareekkinoonni. Tenne rosaanora hasiissanno irko assinanni hee`noonni. Rosiisaanono konni albaanni hananfe gaammeenna irkissanni no.

Bakkalcho: - Rosaanote akatenna guma woyyeessate qoleno xaa geeshsha noota rosu hiiqqamme sissate rosaanote annuwanna wolootu hajo la`annonsa bissa ledo halamme loonsanni hee`noonni loosi hiittooho?

Birhaanu (Dr):- Quchumu Rosu Biddishshi gede konne diro loonsanni hee`noonnihu, rosaanote akatenna amanyoote woyyeessate biddissa qixxeessinanni hee`noonni. Rosu minnara konne biddissa alba diqixxeessinoonni. Konnira konne qarra tirate rosaanote akatu biddissa qixxessinanni hee`noonni. Konni albaanni noohano ikko xa tekinolooje lexxiteenna kalaqamannoha baala amaddino rosaanote qoossonna gadacho yanna iillitino garinni qixxeessinanni akatu qarri noo rosaano qorichishatenna rosiisate loonsanni hee`noonni. Konne biddissa jeefinse muli yanna giddo quchumu amaale minira shiqinshanni.

Rosu minnara noo akatu kiwaweno kaajjite loossuro hakkaannino woyyaawino gumi daanno yine ammaneemmo. Xaa geeshsha luphi yee leellannohu rosaanote akatu ba`ne dino. Rosaano babbaxxitino maatenni daggannoha ikkatenni sae sae rosaanote akatu qarri leellanno. Togoo qarri xaadiro xa qixxeessinanni hee`noonni biddissinni qaafo adha dandiinanni. Kayinnilla mitte hawa noonkekki coyi, rosaano rosu minira daggannohu rossaraati; qoleno akatu soorrono abbitanno; hattenne hiitto assine biddi assa no yaannoha loosa hasiisanno.

Rosu mini rosaano baxxino akata leellishanno baychooti; kuni rosiisaanote dhagge ikka dinosi; korkaatuno haaro dikkino. Kayinni may garinni doogonsa amadde hadhanno gede amaala noonsa yaannoha loosa rosiisaanotenna maatetewiini agarranni. Rosaanote gumi woyyaawanno gede annuwa oosonsa amaalanna irkisa hasiissannonsa. Mootimmano hasiisanno irko assatenni rosu isilanchimma dagganno gede insawiinni agarranni. Rosaanonna rosiisaanono yannansa garunni horoonsidhe rosu gumi woyyawanno gede hixamanhyite loosate. Konne assinummoro rosu hiiqqamme sissa dandiineemmio.

Bakkalcho: - Yannakki fajjite bakkalcho gazeexi ledo keeshsho assoottohura galanteemmohe.

Birhaanu (Dr):- Anino wosincho assitine shiqishshinoonniehura wodaninni galaxxeeemmo`ne.

Bakkalcho Odoo

Abbay kofattora gamba...

diru dirunni lexxitanni woy ajjanni daggurono, mereerima guma la`nanni woyte luphiimaho yee, 2013 M.D 2.2, 2014 1.6 nna 2015 baajjetete diro 1.4 biliyoone birra gamba assa dandiinoonnita xawisino.

Eessinanni eo aana konni ali soorro borreessa dandiinanninka yee qummeesse, mite mite qoqqowubbara babbaxitino yannara kalaqamino hobbaatu qarri korkaatinni, eo konni ale lexxitannokki gede assino yiino.

Amaaru, Tigirayete, Affaaretenna Oromiyu qoqqowubbara gaance gea hooga noohura rosamino gede daga haammatte irkote beeqqaano ikkitanni dino yiino.

Konne ikkeennano, kofatto jeefisate gamba assinanni hee`noonni eo luphiimate; gaancenna olu eote aana xiiwo kalaqino yaa didandiinanni yee huwachshino.

Diyaasporunninna dagoomunni gamba assinanni he`noonni eo Abbay Kofatto jeefisate gamba assinanni hee`noonni irko diru dirunni lexxitanni dagginota Dayrekterichu kulino.

Qoqqowubbate Abbay Kofattora eo gamba assate millimmo loonsanni hee`noonnita xawise, diyaasporu isi widdoonni noosi qeecha fulanni noota coy`rino.

Abbay Kofatto ijaarira eo gamba assa hananfi yannanni kayise 18 biliyone ale Itophiyu dagawiinna Itophiyu ilamawiinni gamba assinoonnita xawisino.

Tayxeno bocu boci diro calla 383 miliyoone 213 kumi ali birra gamba assinoonnita kulinohu Dayrekterichu, Sidaamu Qoqqowira Abbay Kofatto ijaarira 108 miliyoone birra ale gamba assinoonnita bowirsino.

Kalaa Haylu lede, kofatto hananfunkunni 170 biliyoone birra gundoonnniha ikknna, ijaaru 90% xibbunni ale iillino; jeefisate 60 biliyoone ali birra hasiisannota xawisino.

Haammata gobbaydi gobbuwanni e`anno...

Dagate riqiwamaano amaale mini songaafichi kalaa Taaggese Chaafo tenne yannara xawisino garinni; Itophiyu jirote widira soorrama dandiitanno haammata kalaqamu elto ayidde ikkase buuxisino.

Kalaqamu elto jirote widira soorrate qajeeltino mannu wolqa, dikkonna kalaqo hattono gobboomu hasattonna kalqoomu akata huwante loosa xa`mitanno yiino.

Konni kaiminni mootimma laashshaano interpirayizootira uyitino illachinni haammata gobbaydi gobbuwanni e`anno laalchubba gobba giddo laalchubbanni riqiwa dandiinoonnitaati xawisinohu.

Itophiyaho laashshaano industirra irkisanna jawaachisha jiroo`mitinotanna jawiidi Itophiya kalaqate sharro ikkitinota coyi`rino.

Dagate riqiwamaano amaale mini laashshaano interpirayizooti horaameeyyimma lossitanno seeru woyyeessubba assannono yiino.

Laashshaano interpirayizooti dhuka lossate hasiissanno irkonna harunso assinannitano coyi`rino.

Industirete ministirchi Melaaku Allebel isi widoonni; mootimma tonnu diri massagaancho latishshu mixonni baddino onte miinju illachu handaarranni laashshaanote industirra handaari mittoho yiino.

Konninnino loosu hayyo woyyeessubba assatenni liqoote shiqisho, safote latishshi gatamaarshanna dikkote xaadooshshe kalaqatenni handaara irkisanni noota xawisino.

Tonnu diri latishshu mixo goofimarchinni gobbaydira sonkanni laalchinni 9 biliyoone doolaare ale eo afirate mixi`noonni yiino.

Itophiyu laashshito millimillonni 370 ali industirra loosu giddora eessatenni laashshaanote interpirayizooti laachonna laalchimma lossa dandiinoonni yiino.

Konninnino ga`labbote bissa seeru uddanno lede gobbaydinni e`annota babbaxxitino laalchubba gobba giddo laalchinni riqiwatenni 2.3 biliyoone doolaare ale gatisa dandiinoonnita buuxisino.

Egzibiishiinenna baazaare bero hanaffinote techo lede onte aantino barrubbara keeshshitanno.

"Dhukiweelo Itophiya kalaqate...

gargadhate dhuki woffi yaannonna, uwanno gede assate, gawajjote reqecci yitino gobba kalaqate loossanno wolqaati yiino.

Wole widoonni, Itophiyu daga ikkite heedhe olantote aana su`ma hunate gaado fantino mannooti sokka adhite loossannoreeti yiinohu Fiild Maarshaal Birhaanu, Itophiyu olanto xaa yannara kaajjado olanto ikkitinotanna konne diinnankeno seekkite affinota qummeessino; Konnira, olanto daafurtanno gede hasidhannohura haammata hunaasine hidhite qaxartino yee coy`rino. Ikkinohura, "Aganu damooza baattanni miidiya uytanno; olantote aana hunote gaado fannanni gede assitanno" yiino.

Gobbate giddo noo diinnanke woy qodhaano hasidhu gede burraaqqaannokki gedenna hasattonsa wo``mitannokki gede assatenni jawa looso loossinori Gargarooshshu olantooti yiinohu Fiild Maarshaali, insa hasidhanno gedee qodhotenni sharro assa, keeru dirinni ikko wole widoonni ikko gobba diigate, cancishate, mimmitu ledo giwanshiishate assitanno xagarronsa mullicho assitinori gargarooshshu olantooti yiino.

"Ninke hasatto wo`mitannokki gede assinohu" yite hassanno yannara jawaate noohu gargarooshshu olantooti yiinohu Fiild Marshaal Birhaanu, ninkera sokka noonke; sokkanke gobbbanni dawo giddonni wolqatenni, xiiwe, gadache urdete qasara daannoha gobbate bayriid seeri amuraate garinni wo`mu dhukinni olamate yiino.

"Olanto billaalitino; jeneraalichu ledo giwantino; eweli jeneraalichu qorichishamino; noowa hee`re usuramino" yitanno mullicho yorto dihoollanni yiinohu Fiild Marshaal, gargarooshshu olanto kaajjadu xinti aana ijaarantinote; cancu kai kiironni billaallitanno olanto dinonke yiino.

Fiild Maarshaal xawisanni, olanto jawaatu xinti aana ijaarante, umisenni massagantanno amanyootu nooseha ikkanna, illacha assannohu maara olamannoronna ayii ledo olamannoro afinoho; mittu ollii hedo nookkiho; Itophiyimma udirinohonna Itophiya agarate sokko adhinoho.

Gargarooshshu Olanto sokka gobbate utuwimma agarate yiinohu Fiild Maarshaal, agarannohuno gadawa uxxenna goda loose ikkikkinni, gobbate utuwimma agarannohu qajeelanni, umosi gatamaranni, qodhe, dhukasi lossanni gobba agrannota xawisino.

Wolu, Gargarooshshu olanto pooliisete dhukira aleenni ikkinohanna bayriidi seeri amuraate wolqatenni diigara daynoha ayino gobbate giddo noo qodhaasine qeela noosie gede sokko uynoonnisi yiino.

"Dagate illenna maccanni...

keeshshinoommohu kaiminni gobbankera buxima hunate gaado seeda yannara wo'naalloonniha ikkirono; gufisannori bati'rinota dimaaxino.

Mussinnu gobbate, dagatenna mittimmate diinaati yiinohu kalaa Bayyani; dagatenna gobbate agurina mooranno manchi umisira diinaho; moortannori amanyootu ba'ne kaiminni ayirrinyensano ba'e dagankenna gobbate lopho gufissanni noo yaanni huwachishino.

"Mussinnunna bainchu assooti gumullanohurano dieloho. Dirinkenni macca mannooti su'miweeltanna ayirraddu shollitanna la'noommo. Ewelo yinanni mannooti techo su'mansa kayinsannikkire ikkiteenna la'noommori duuchu no" yaanni mussinni iillishanno tiiu gawajjo shigiggi'ratenni xawisino kalaa bayyani.

Tenne yannara mussinnanna baincho assootubba sharramate amandoommo gaadi bashshoo gede moorre biilloonye calla hoonganniha ikkikkinni; moorriro seeru seejjo mine e'nannihonna, usurammanniho yiinohu Kalaa bayyani; Shorramme calla gantanniha ikkikkinni ayirrinyenna amanyoote bae moorihunna daga gawajjihu seerunni xa'mamanno yaanni qummeessino.

Mussinnu daganniha hagiirrensanna dancha halchonsa gufisanno. Konni kaiminni, sharro annu annunkuwiinni hanaffanno yaanni coyi'rino kalaa bayyani.

Noonketa kalaqamu jironna mannu wolqa garunni horoonsi'ne jiraameette daganna gobba kalaqate injo heedheennanni gobbanke duumbara gattannokki gede afi'noommota jawa elto garunni horoonsi'ne latinonna buxima ba'inoha hattono heewisamaanchonna gobbate lophora jawa qeecha fulanno qarqara assate loosa hasiissannonke yaannino guwursino.

Massanganni hee'noommo daga biilloonyu kaayyonke horoonsi'ne daganna mootimma uytinonke horora gobbaanni hagaange ayirrinyenkeno, maatenkeno hunne ba'neemmokki gede tiianke keereensino yaanniiti kalaa Bayyani tenne yannara coyi'rinohu.

Aantaanchu pirezidaantichi amadisiiseno; ''dagate illenna maccanni maaxamannori nookkihura dhaggenke hunne ba'neemmokki gede massagaano qoropha hasiissanno'' yaanni duu're huwachishino.

Sai dirira xaphoomunni 218 qummeessubba komishiine shiqqinota haa'ne buuxatenni mussinnunni huluullammoonni mannoota seerunni xa'mantannonna 96 miliyoone birra mooraminoha qolsiisatennino sa'ne 112 miliyoone ale dagatenna mootimmate jajja mooramannokkinna hafanfarannokki gede gargara dandiinoonnita Komishiine xawissinoti qaangannite.

Seyoo

Turizimete handaari gummaame harinsho

Qiddist Gezaheny

Itophiyu daa''attote jironsanni afantanno kaqete gobbuwanni mittete. Baalunku dani dhaggetenna kalaqamu daa''attote basenna daga nooseta ikkase budu hornyinni, diilallote gade injoonni egennantinote.

Eeliidi Awaashi xeichinna eeliidi Oomo xeichi, mannu sirchi dayino gari aana buuxo assitannori gobbayidi gobbuwanna gobba giddo qansooti millissanno.

Muxxe ceanna dubbu saada hanqaffe kalqoomu deerrinni gottinyunna qiidado basenni afantannori Raas Daashini labbino Ilaalla, kalqete shiimiidi base ikkasenni afantannoti Dankili iibbado base, hattono bunu afamannowa ikkase, Itophiyaho calla afantannori Duume Yeedaaalanna dubbu Me''e (Waliya) labbinori dubbu saada wolootu daa''attote iillonni lowohunni afantanno baseeti.

Laalibelu kinnanni loosaminohu amma'note mini, Aksumi sumudi, Aliyye Ilaalla gobboomu paarke, Xiyyu qasantino kinna, Jegooli gimbe, Masqalu Damari, hattono cuuattote ayyaani, Gadu amanyooti, Fichee Cambalaalla, Konso baattote ofollo, Eeliidi Awaashi xeichinna eeliidi Oomo xeichi kalqeno landanna garunni boreessinoonni gobbate muxxe daa''attote iillooti. Kuri kikkinsannirenna kikkinsannikkire yine lamewa bande ''UNESCO'' borreessinoonni donna kalqete donna ikkatenni gobba donnate dureette assatenni kalqe kultanno gede assitino.

Kalqete doni giddo borreessama hooggurono borreessamate aantensa agadhitinnorinna wolootuno kalqete egennaamma donna wo'mite afantanno. Kalqete seendillunni jawiidihu Abbayi lagi (Nayili) kaimisi Itophiya, batinye garbuwa, danna tayisse sa'anno lagga kaimaati.

Garbuwanna Lagga hattono dubbu jirosenna diilallote gadese irki'raano ikkitino ceanna dubbu saada batinyunni afantanno. Abbayi Lagi guma ikkinohu Xiis Abbayi foonchi, Wodiidi galchimi Itophiyira afantannoti xi'mu dubbi jiro, Dirre afantannoti Sheeh Huseen amma'note base, Alnejaashi Masgiidda, Soof Umeri godi, Irreechu ayyaani, wolootuno Itophiyu daa''attote baseeti.

Itophiyu donna kalqete donna assite borreessiisate widoonni muli yannanni wole sase guma amaddino. Sai Wocawaaro aganira Gedeote baattote afollonna Baale Ilaalla gobboomu paarke, tenne lamala giddo kayinni Hareri daga Shewaaliidi ayyaani ''UNESCO'' borreessantinoreeti. Kuri donna borreessantino gobbate donna kiiro 13-16 iillishshino. Sasenti donna borreessantinohu sai Wocawaaro agani kawa ikkanna tenne donna ''UNESCO'' borreessama hattono kalqete donna ikka Turizimete handaari gumaati.

Halantino mootimmuwa Rosu sayinsetenna budu uurrinsha (UNESCO) sai Wocawaaro aganira Saudi Arebiyaho Riyaadi assitino gambooshshinni kalqete dona ikke borreessantinoti Gedeote daga dubbu jiro Gedeote daga seeda dirra kiirsiisinoha galtannoha budillaancho amanyoote agare keeshshino dubbo amaddinote.

Uurrinsha hakkonni Riyaadi gambooshshi

aanaati Baale Ilaalla Gobboomu paarke kalqete dona assite borreessitinohu. Baale Ilaalla gobboomu paarke safantinohu Faranjootu diru kiiro 1962 ikkanna batinye Garbuwa, Leepho, baattote giddi ruqani gato afantannowaati. Kuni baalunna biifado ofollo nooseta daa''attote injiitanno base assitinoseta Turizimete ministerenni fultino mashalaqqe kultanno. Haammatu mu'rote sirchi, qansaano saada, buubbanno ce''a sirchi teesso ikkitanna batinyootu Itophiyaho calla afantannoreeti.

Shewaaliidi ayyaani Hareri dagawa addi addi Masgiiddara baxxino amanyootinni ayirrinsanni diru ayyaanaati. Turizimete ministir Dieeta dukko Leensa Mekonniniti aantino ilamara atoote uyinanniha ikkasi kulte; wedellu budillaancho budenna hornya rossanno gede dandiisannota coyidhino. Donu ''UNESCO'' borreessama daa''attote lolanke lexxitanno gede gobbate kalaqamu amado gatamarantanno gede assannota, qoqqowu daa''attote mereersha kaajjishannota Ministir Dieetitte xawissino.

Gobba dooramaancho daa''attote iillo ikkase leellishshannori addi addi tajubba macca kalqoomu miidiyubbanna uurrinshuwara yanna yannatenni fulanni noo akatino wole daa''attote iillo, handaaraho gumulantanni noo ikkitubba egensiisate, mite mite daa''attote base daa''atate nooha injiino akata leellishansa handaaraho assitanno kaa'lo luphiimate.

Kalqoomu daa''attote uurrinsha sai Faranjootu dirinni Coqqe Ilaalla Iko Qacha 2022 dooraminoha daa''attote base yite su'misase, hattono uurrinsha Oromiyu qoqqowira Soojjaati Shewa zoonera afantannota 'Lephis' daa''attote base Faranjootu 2023 kalqete doorantinota daa''attote base yitinota lawishshaho kayisa dandiinanni.

Sai Faranjootu diri Arfaasu aganira Naashinaal Jiograafu, Arfaasu aganira hodhine towaata hasiissanno Onte gobbuwa mereerinni Itophiya hanqafinoti qaangannite. Uurrinsha gobba tenne tittiro giddo hanqaffinohu xawinsi aganinni Laalibelahonna Gonderete Ilamishshunna Cuuattote ayyaanna iibbadu garinni ayirrinsantannore ikkansanniiti.

Tenne mashalaqqe haa're fulinohu egennaminohu "Hodhishshunna Adivencherete miidiyi gobbate Arfaasu aganira nooha diilallote akati iibbillu ajannohanna doogga hodhaanote injiitinota ikkase kulatenni; akatu Affaarete qoqqowira afamannoha iibbado base hattono Oomo xeicha daa''atate injiinoha ikkasi amadisiise qummeessino. Kuri uurrinshuwate mashalaqquwa daa''ataano goshooshate noonsa qeechi luphiimaho.

Gobba skalaqamunna mannu loosino jironni lowohunni kullannite. Noose jiro mereerinni 16 ''UNESCO'' kalqete dona ikkite borreessantino. Wolootu kayinni haammata daa''attote base ikka dandiitannori noose gobbaati. Kuri daa''attote basenni afi'ra hasiissannose horo afidhinokkita wo'manka woyte kullanni. Garanko horonsiraancho dikkitino.

Turizimete handaari kageeshshihu xawo ikkinokki dhuki noosita huwattinoti biilloonye amadde noo mootimma kalaqamu miinju woyyaambe 10 diri massagote mixo handaara miinju heellicho noonsa onte handaarranni mitto assite loossanni afantanno. Konnira handaaru Ministerete loosu mini deerrinni umosi dandee uurranno gede assitino.

Hallanyu handaari handaaraho gumulanni noo loosinni ledote mootimma handaaru base egensiisate, latisatenna hirate kaajjishshe loossanni afantanno. Baxxinohunni aantete Xaphoomu ministirchi Abiy Ahimed (Dr) kakkayishshinni daa''attote iillo ikkitara dandiitannori addi addi jajjabba pirojektuwa loosante loosu giddora e'ino. Tini Gebeta Sheggeri Pirojektuwa Addis Ababu quchumi giddo ijaarsitinoti Mittimmate paarke, Jaaloomunna Inxooxxo paarkuwa quchumunna gobbate daa''attote base ikka dandiitino. Paarkuwa quchumaho daa''atote millimmo aana eewaancho soorro abbitanni afantannota kullanni hee'noonni.

Kuni Gebeta Sheggeri' yine hananfoonniti daa''attote base latishshi 'Gebeta Lehager' yine Wonci, Gorgora, Koyishaho latinsanni hee'noonni. Koyishu biso ikkitinoti Halaala Keellu Rizoorte ijaarshi jeefame owaante aa hanafino. Halaala keella Rizoorte Dawuro Nugusi hanafisiisinotanna 300 dirrara Dawuro Nugussa ijaarsitinota ikkase kullanniti lowo km seendille afidhinoti tini gimbe, Gibe-3 kofatto afantannowanna biifado kalaqamu jiro noo qooxeessira ijaarantinote.

Gorgorunna Wonci pirojeketuwa hattono goofimarchu fooliishsho aana afantannota mashalaqqe kultanno. Gebeta ilamate pirojekte kayinni sette qooxeessubbara daa''attote base ijaarsha harinsanni; mitootano loosa hananfoonni.

Gorgoru biifado baseeti; kalaqamu eltonna injiinohu diilallote akati noowaati. Wayinna doogote hodhishsha horonsirate dandiissanno basera afantannoha ikkanna kuri injiitino akatta doorantinoreeti yinanni gobbate daa''attote basenni mitte ikkitanno gede assitannota kullanni hee'noonni. Hattono koyishunna Wonci kalaqamu jironni biiffinoreeti. Kuri daa''attote base loosu giddora e'anno woyte Turizimete handaara lowohunni baqqi assitaranna haammatu qansootira loosu kaayyo kalaqqara dandiitannota mashalaqqe kultanno.

Kuri pirojektuwa gobbannita daa''attote base garunni leellishatenni, daa''attote lolankenna keeshsho ledatenni kaa'lo assitanno gede assine loonsooreeti; loonsannino hee'noonni. Gobba kalaqamunna mannu loosino donnase kula calla soorro abbitara dandiitannokkita huwante daa''attote base egensiissannorira, latissannoriranna hirtanno bissara ba're qixxeessitanno. Kalqoomu turizimete barra ayirrinsanni yannara mittu barrinni sainohunni barrubbatenna lamalate geeshsha barra ayirrinsanni gobbaati.

Tayxe kayinni mittu aganira keeshshitinnotanna gummaame ikkite jeefantino reeqcco sai Birra ganira harissino. Tini reqecco qoqqowubba daa''attote basensa egensiissinota, hirtinota, mimmitinsawiinni rosicho soorridhinota ikkase kulloonni. Handaaru bissa mittu ha'rira mitto agana keeshshitinoha ikkanna konninnino turizimete jironna latishshinni hattono xiiwonninna malu aana amaalamme assitino.

Reqecco 160 kumi ali daga afante daa''attinota, 9 Miliyoone ali daga kayinni dijitaalete doorshanna tuqu xaadooshshuwara daa''attinota Turizmete ministere kulte odeessitinno tuqu xaadooshshuwanni afi'noonni mashalaqqe leellishshanno.

Shiima dirra albaanni fultino mashalaqqe kultanno garinni; Turizime diru dirunkunni 4% lophitanni afantanno. Kalqete kalaqantanno 10 loosu kaayyoni mitte Turizimete handaarinni kalaqantannote. Handaaru kalqete xaphoomu lophora 10% kaa'lo assanno.

Itophiyu kalaqamunni, mannu loosinonna budillaancho daa''attote basenni afantannota ikkiturono haammata base ''UNESCO'' borreessiisse handaaraho Afrikunni balaxaancho basera afanturono tenne baala eltosenni kayinni hasi'nanni geeshshi horo afidhanni dino. Gobba tenne gaabbonni fulte konne akata soorrannoha turizimete handaarinni hasi'nanni horo abbanno looso gumultanni afantanno. Turizimete handaarinni gumulantanni noo loossa la'nanni hee'noonni soorro tenne gumaati.

Mootimma handaara egensiisatenni, latisatenna hirate dandiissanno injoo kalaqqe gumultanni noo loossa hattono ''UNESCO'' gobbate daa''atote base kalqete donimmanni borreessitanni noo akata horonsiratenni base latisa, egensiisanna hira baalunkuwinni agarrannite.

Woganna Turizime

Harari qoqqowi dhaggetenni lame donna UNESCO te borreessiisino

Abrahaam Saamueel

Gobbanke tenne lamalara mitto dona kalqete dona assite borreessiissino. Konni doni ledo gobbanke 16 donna ikkitannota kalqete borreessiissino. Tenne lamalara kalqete dona assine borreessinoonnihu Hararete Daga diru dirunkunni iibbishshe ayirrissannihu Shawal Iid ayyaanaati.

Hararete daga ayirrissanno ayyaani giddo Shawal Iid ikkanna;kuni ayyani (UNESCO) te muli yannara Botswaanaho harinsoonni 18ki Kalqete songo aana Kalqete dona ikke borreessamino.

Donu borreesamasi lainohunni hawalle tashshi yiino`ne sokka sa`anni no; donu UNESCOte borreessamasi duuchu dani horo afidhinote.

Jireenyu paarte Layinki Pirezidaantichi Kalaa Adem Faari, Shawali Iid ayyaani UNESCO borreesamasinni hawalle tashshi yiino`ne yitanno sokka saaysino. Jireenyu illacha tuge loosate aamdino qara onte mixo giddo mittu turizimete handaara ikkinota xawisinohu Jireenyu paarte laayinki Pirezidaantichi, “Itophiyaho afantanno mannunna kalaqamunni loosantino turizimete goshoosho konni aleenni ikkite lophitanno gedenna jireenyu doogora ledote dhuka ikkitanno gede paarte baxxino illacha tugge loossanni no” yiino.

Shawaali Iid ayyaani Halantino Mootimma Rosu, Saayinsetenna Budu Uurrinsha (UNESCO) borreessamasi turizimete handaarinni assinanni millimmo kaajjitanno gede irkisannota xawisino. Harari dhaggetenni lame dona borreessiissino quchumaati. “Jegoli” amammandanniha ikke borreessaminkunni seedu diri borreessamino. Tayxe Shewaali Iidi layinkiha ikke borreessamino. Itophiyu qole haammata donna borreessiisate Afirikunni albisaancho ikkinota buuxisino.

Turizimete Dieetitte Dukko Leense Mokkonniiniti, Shawaal Iid doni UNESCO borreessamasinni gobbankera turizimete bobbanke lexxitanno gede assanno; gobbate su`mano gatamarannota coydhino; Qoqqowunniha turizimete handaaranno ledo lossannota xawissino.

Ayyaanu dagganno ilamara atoote ikkinota buuxissinoti Ministercho Dieetitte; baxxinohunni wedellu budu hornya rosate dandiisannota qummeessitino.

Hararete Qoqqowi Pirezidaantichi Kalaa Ordiini Bedirihu isi widoonni, Shawaali Iid ayyaani amammandannikki dona ikke kalqete borreessamasinni Itophiyu dagara baalate hawalle tashshi yii`none sokka saaysino; Qoqqowu mootimmano kalqete dona ikkinoha Shawaali Iid ayyaana agare ilamate saayisate hixamanye loosannota buuxisino. Shawaali Iid ayyaani Kalqete dona ikke borreessamanno gede qeechansa fultino bissara galata shiqishino.

Hararete daganna teessaano “Shawaali Iid ayyaani kalqete dona ikke borreesamasinni hagiidhitinota xawissino; Itophiyu dagarano jawa hagiirreeti” yitino.

Hararete Qoqqowi Budu, Donunna Turizimete Biironni afi`noonni mashalaqqe gede ikkiro; Hararete Mootimma daga seeri garinni, Hararete daga dhaggenna bude latisate hattono afiisinni horoonsi`ranna lossate qoossosi horoonsi`re lallawu kiiro 61/1999 Shawaali Iid ayyaana ayirrinsanni barri qoqqowaho ayyaanu barra ikkanno gede lallawunni kaajjishino. Konni ayyaanu mootimmate biiro cufante diru dirunkunni ayirrisate injiitino doogo kalaqqino.

Konne dona kalqete daga dhaggeeffattannoha assinonniha ikkanna; Shawaali Iid ayyaani hornyanna bude wole dagano affanno gede assate kalqete borreessa hasiissannota ikkinota buunxe loonsanni keeshshinoonnita Qoqqowu Woga, Donunna Turizimete Biiro Sooreessi Kalaa Tewolde Abdooshi xawisino.

Sooreessu yiinonte gede, donu UNESCO borreessamanno gede assate balanxe ayyaana baxxinoha assanno coyi maa ikkinoronna ayyaanu may garinni ayirisamanno yaannoha xiinxallotenni bandooni. Tenne hajo aana Federaalete Donu biiloonyinni afamishsha uynoonni. Dona borreessiisate UNESCO xa`mitanno bikkaancho wonshine biiloonyu widoonni shiqinshoonnitanna borreessamate iillinota xawisino. Dona borreessiisatenna xiinxallo assate onte diro adhinota buuxisino.

Isiliminnu ama`no giddo qoorre keeshshine ayirrinsanni ayyaani giddo mittu Ramadaani agani goofenna Shawaali aganira qoorre huucci’ra hananfanni. Shawaali agani hanafanno barra Iid Alifexir ayyaana ayirrinsanni.

Iid Alfexiri ayyaana ayirrinsi gedensaanni noo aantanno 6 barrubbara Shawaali qoorrete huuccatto hananfannni. Tenne qoorre keeshshinanni ayyaani Shawaali aganira ikkanna; su`masino konni aganinni afi`rino. Shawaali qoorrete huuccatto Masalaanchu Mehaammed heeshshote dirosi waa waasa yiikkinni qoore sayisino yannaati. Isi Shawaali aganira 6 barra qoorte hossino ammanaano, diro baala qatume hoosino yine rosiinsanni. Konne qoorre hosate ayyaana Hararete daga bire hundanni hanaffe qatunte ayirrissanno ayyaana ikkinota kullanni.

Konne 6 barra qoorre honsi gedensaanni Shawaali Iid ayyaana budesinna hornyasi agadhino garinni ajuno akkaluno; geerchuno shiimuno; koo/tee bandikkinni baara widiino ikko gobbate giddo noori gamba yite ayirrissannota Biirote sooreessi xawisino.

Ayyaana lophitanni noo qaaqquulli xigiro gamba assitu gedensanni “Awaachu” yinanniwa eessitanno gede assinanni. Sunfe, ayyaanaho qixxaabbe noota dibbe giiratenni iibbinshanni. Hakkinni sunfe ayyaanaho ikkanno uduunnicho gamba assini gedensaanni ayyaana ayirrinsanni baycho qixxeessine amuraate harinsanni.

Ayyaanu beeqqaano Awaachuwa e`e ofoltanno gede assinanni. Dibe ganannohu dirrate gade afi`rinohonna gana egentino gerrinna egenno afidhino wedeellaati. Dibbe gantannori, umo huuro biddi assatenni huuro qillisa ikkitanno gede buuxxanno; hakkiinni ayyaanaho gannanni gede qixxeessitanno.

ShawaaliIidayyaaniraikkitannotababbaxitinota budu sagalenna agatto qixxeessinanni. Tini sagale qixxaabbannohu qamadetenni ikkanna; asaaambussa, tima, biskuute, wole sagaleno qixxeessine wedellahono ikko jajjabbu mannira shiqinshanni. Hararete dagara budu sagale ikkitinotino “Abishi woxe” yinannitino shiqqannnota xawinsoonni.

Konni ayyaanu feeffatora wedellu, “Handoofilla” yinanni godo`le godo`litanno. Handoofilli, Shawaali Iid ayyaanira qoorrete yannara ollaahonna wole baycho godo`linanni sirbaati. Konne sirba giira kubbinanni sirbinanni. Wedelluno ayyaanaho ikkitanno haqqe sirbitanni gamba assitanno.

Ayyaanu aana geerru massagonni babbaxxinoha amma`note budinni Allahira guweenya shiqishshanno. Kunino, Allahi, woy kaaliiqi mitto ikkinotanna baayroonyesi xawisatenni Allahinna Mehaamedi guwisidhanni hanaffanno.

Ayyaana ayirrinsanni amuraati aana deerru deerrunkunni noo Hararete daga miillara uminsahu loosu dilaali noonsa. Konni kaiminni Muriidootu, amuraate qineessatenninna, massagatenni sirba qixxeessitannorira kaayyo uyte hoode hoodete shiqanno gede assinanni. Geerru sirba haadhanni, anga gantanninna sirbitanni beeqqaano ikkkitanno. Amuwunna wedellu seenni ayyaanu beeqqaanora ikkannoha qoleno massagaanote budillancho iibbitino agatto qixxeessatenni shiqishshanni beeqqitanno.

Hashshi yannara ayyaanu amuraati hanafannohu annuwate maassoonniti. Ayyaanu annuwate maassonni hanafi gedensaanni hoode hoode shiqqanno sirbuwanni dukkkisame ibbanno.

Ayyaanu (Wahiichi wa Darma) yinanniha ikkanna; wedellunna seennu “Iidaat” yineno woshshinanni. Ayyaanu yannara mine assidhinokki seemonna adhitinokki wedellicha bandannihu uddidhanno uduunninniiti; hattono danancho amaxxanno garinniiti. Dagate giddo mitte huuccantino beetto ikkituro, maatesewiinni uynoonni baraarsha angatenni gannoonni uddano “Kuushi Buruqi” yinannita budu uddanno udidhanno. Tenne uddanonni baxxitannohura adhitara huuccidhanno wedelli dino. Dananchoseno “gemiira” yinanniha amaxxite woluwiinni baxxitanno. Tenne doogonni, biiffe, dhukinsa garinni uddi`re ayyaana ayirrinsanni baychira ha`ranno.

Wedellunni, jaallansa ledo ayyaana ayirrinsanni baycho biiffe, seesse albillicho galte ikkitanno beetto doodhatenna huucci`rate ayyaana ayirrinsanni baycho hadhanno. Baycho iillitu gedensanni injiino baycho doodhite godo`le harunsitanno. Shawaali Iid ayyaanira adhamate hasidhanno seenninna labballi lame doogonni doodhitanno. Umihunni, seennu sirbanno baycho godo`le la``ate dayno seenni giddo doodhitanno; layinkihu seennunna labballu godo`le xaadisanno “Amiri Uga” woy Haraarete Emirreet massagaanchi (Amiir) doogo aana harinsanni godol`e la``ara dayno seenni giddo illensara biiffinota doodhitanno. Kunni gedeehu labballunna seennu xaade adhamanno amuraati xaa geeshsha Hararete dagara nooho. Konne barra godo`letenni iibbe seenne adhikkinni saino beetti kaayyaataamo ikkinokkita kullanni.

Shawaali Iid ayyaani Hararete daga ledono ikko wole daga ledo mitte mitiimma nookkiha baxillunni beeqqitannoha ikkanna; budu lophora dagate xaadooshshira, jawa horo noosita Biirote sooreessi xawisanno. Iso calla ikkikinni wole dagano dagge ayyaana beeqqitanno yannara mimmitu budenna horyna hattono uddi`rate amuraate soorridhanno. Mimmitu ledo egennamantanno.

Xawu ayyaana ikkinohura, loosunni, hattono wolu korkaatinni xeertidhe keeshshitino daga fiixunna firu, jaalla, xaaddanno battalaati.

Kalaa Tewolde xawishshi garinni, kuni ayyaani diru dirunni haammata beeqqaano dagge beeqqitanno ayyaanaati; ayyaanu aana Hararete daga budu uddanna uddidhe biiffe seesse, beeqqitanno; Konnira, budu uddannanna seesu uduunne qixxeessate bobbakkino ogeeyyera loosu kaayyo kalaqanno. Qoleno haaruudde doogonni ayyaanaho yine qixxeessinannni uddanna kalaqantanno gede assanno. Dagano ayyaana beeqqate fultinori qaaggote ikkanno uduunne hidhite hadhanno daafira qoqqowoho miinju lophorano ayyaanu dilaalasi fulanno.

Konnira, ayyaanu UNESCO borreesamara albaanni balaxe qoqqowu wedelli konni ayyaani bude seekkite affanno gede assate looso loonsanni keeshshinoonni. Ledoteno, wolootu qoqqowiinni daggannori Oromote, Argobbunna Silxe zoonenni ayyaana beeqqitanno gede koyinsanni keeshshinoonnita Biirote Sooreessi xawisino. Shawaali Iid ayyaanira dagate millimmo kakka``anno gede assanno looso loonsooni.

Gobbankera UNESCO borreessinoonniti amammandannikki donna shoole ikkitanna, Shawaali Iid ayyaana Halantino Mootimma Rosu, Saayinsetenna Budu uurrinshara ontikki dona ikke borreessamino. Kuni ayyaani UNESCO borreesamasi Itophiyu gobba danchu su`minni gatamaranno. Turizimete handaarinni hattono kalqete deerrinni borreessinoonni doni haammatanni daynohura, turizimete handaarira jawa dhuka kalaqanno; baara widinna gobbate giddo turistooti haammatte bobbakkanno gede assanno.

Fayyimma

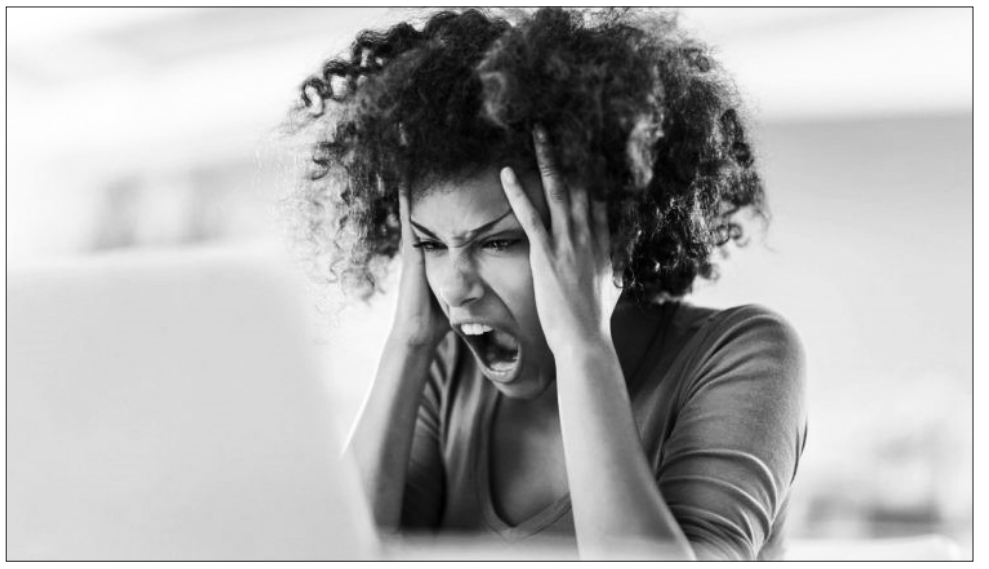

Aaraawa hiittoonni gargadha dandiinanni?

Aaraawa kalaqamu macciishshame ikkitinota handaaru ogeeyye coyidhanno. Buqqeete ogeessi Heenook Hayilemaariyaamihu aaraawate (giiramate) macciishshamme linohunni FBC ledo keeshsho assino.

Buqqeete ogeessi xawishshi garinni; aaraawate (giiramate) macciishshamme bushaho woyi fayyo di ikkino yisiissannoti xawinsanni garaati.

Mittu manchi giiramanni (aaraawanni) noota addi addi doogganni afa dandiinanni yaanno ogeessu Heenooki. Kunino mannimmate soorro (illete duu'ma, nigga ka''a, wodanu gana lexxanna w.k.l…) leellishatenni manna xonatenna ufatenni xawisara dandaanno.

Aaraawate (giiramate) macciishshamme gargadha hoongiro fayyimmate, buqqeete, dagoomittete qarrinna mannimmate gawajjo abbitannota coyi'ranno.

Aaraawate (giiramate) dana lamu garinni xawinsanni; giddoyidinna gobbayidi aaraawa yine.

Buqqeete ogeessi xawishshi garinni; giddoyidi aaraawate macciishshamme meessineeti korkaatinni kalaqantannota ikkitanna gumulleemmo yine hendoonnire gumullikkinni gantiro woyi hendoonniri ikkikkinni gatiro kalaqantanno macciishshammeeti.

Gobbayiditi aaraawate macciishshamme kayinni wolu manninni woyi qooxeessunni xiiwo iillituro kalaqantanno macciishshamme ikkitinota xawisanno.

Amalinsa rahotenna hedeweelcho soorramanno mannootinna muddantanno mannooti shotunni aaraabbannore ikkansaogeessu lede kulanno.

Tini macciishshammeno callimma, hasama hoogate macciishshamme, boorraso, meessaneete ajinshe la''a, ayimmate xa'mo kalaqqanno, gummaa'ma ajishshanno, rahotenni geedhissanno, wodanunna mundeete xiiwo hattono sukkaarete xisso kalaqqanno.

Malu maati?

- Diilallo shiima yannara giddora qolle eessinanni fushsha
- Ga'labbi yaate wo'naala
- Togoo macciishshamme kalaqanno coyinni xeertira
- Meessaneete giddora qolle macciishsha hasiissanno.

Ofolle hosanke shitanni noonke ikka???

Barrunni 6 sa''aatenna hakkuyi ale ofolte hossanno mannooti mulenni reyate kaayyonsa barrunni 3 sa''aate woroonni afolte hossannori ledo heewisiinsanni woyte 19 anga xibbuunni luphiyitannotta Ameeriku kaanserete maamari fushshino xiinxallo leellishshanno.

Xiinxallo leellishshanno garinni seeda yanna ofolla 14 dani fayyimmate qarrira reqecceessitanno. Kaansere, wodanu dhibbi, Istirooke, sukkaarete dhibbi, mulu dhibbi, meessaneete huna (shaa), COPD, shombu dhibbi, afalete dhibbi, saltote dhibbi, paarkinsen, hawate qarri, mikitatenna miqichu qarrubba kullannireeti.

Xiinxallote massagaancho Alpha Patel yaamantino xiinxallaancho yaatto garinni; ''malaatu shotaho, milli yaa noonke, afollinanni yanna ajju kiiro fayyimmate woyyimma heedhanno. Mitte sa''aate ofollinihu gedensaanni lamu xiqqeessirano ikkiro uurra woyi shota millimillo assa hasiissanno. kolestiroolete, mundeete sukkaaretenna mundeete xiiwo bikkano ajishate kaa'litanno."

Diru lexxi kiiro ofolline sayinseemmo yanna lexxitanno. Kaajjado xisso noonsa mannooti millimillo di assitanno.

Awustiraaliyaho assinoonni xiinxallo leellishshanno garinni; loosu gobbaanni sayinseemmo yannanni 90 anga xibbuunni ikkitino yanna ofolline woyi gonxe sayinseemmo. Konni gobbaanni noo yanna ofolline Televizhiine la'nanni woyi kompiwuterehoronsi'nanni sayinseemmo.

Seeda yanna ofolla luphiima Trigliceridete bikki, sukkaarete, mundeete xiiwonna mdi'rate ledo amadantanno. Rewote reqeccaawa kayinni dhibbu dani garinni bikkantanno. Seeda yanna ofolla Kaanseretenni reyate kaayyo 10% leddannoha ikkanna mikitatenna miqichu dhibbinni reyate kaayyo kayinni 60% ajishshanno.

Xiinxallote Paateelinna gaamose 128 kume daga taje gamba assate dandiitino. Xiinxallo hanaffu woyte baalunku mannira hiittoo dhibbino dinoonkanni. 21 diri gedensaanni kayinni 49 kume ikkitannori lubbo sa'ino.

Shumate boombe ruukka

Shumate boombe ruukka siimu giddonni shuma sayissanno boombe babbaxxino korkaatinni sayisa hoogganno woyteeti. Kuni qarri siimu giddo noota shumate du'nama agabbannohura shumate boombe giddo darshe woyi mada labbinore addi addi fayyimmate qarrubba kalaqqara dandiitanno.

Malaatta

- Shumate bikki aja
- Shumaa'rate qarrama
- Shuma fuqqa hooga
- Godowu woriido xisso macciishshama
- Shumate mudda
- Shumate boombe madi'ra

Kaimu

- Sirote bissa xisso (mittu leenni assinanni Siimu xaadooshshe harunse daanno dhibba)
- Marro marro shumate boombe madi'ra kalaqama
- Shuma fushshitannota mannu loosino boombe horonsi'ra
- Labballu aana Pirosteetete muje darshe
- Shumate boombe qooxeessira muje heedhuro
- Caangete xaginaati (cararete xaginaati)
- Shumate boombe woyi giwoodu aana gawajjo iillate

Malu

- Muje heedhuro darre fushshatenni xagisi'ra
- Xaginaatu uduunnichinni irkisamme shumate boombe halashsha
- Mudukku woroonni mannu loosino boombe horonsi'ne shuma fultanno gede assa

Bakkalcho spoorte

Atileet Letesembeti Gideyinna Tigist Asseffit Kalqete Atileetikise Federeshiine Qixxeessitino Baraarsha Qeeltino

Abrahaam Saamueel

Addis Ababa: - Atileeticho Letesembete Gideyiyinna Tigist Assefiti Kalqete Atileetiksete Federeeshiine qixxeessitino baraarsha Itophiyu bareedda qeelansa Kalqete Atileetikse Federeshiine faajje assitino.

Kalqete Atileetiksete Federeshiinenna Kalqete Feeri pilay (fair play) komite gutunni assitanno jeefote doorshira lamenti Itophiyu bareedda Atileetooti qeelansa xawinsoonni.

Kalqete Atileetiksete Federeshiine umo assite faajje assitinohu Atileeticho Letesembet ikkanna; Federeeshiine diru dirunku danchu akati ispoortenyoota jawaachishate harissanno heewo mereero Atileeticho Letesembete Gideyiti qeeltinota faajje assitino.

Ontunna tonnu kumi meetire xeertinyinni heewisante qeeltinoti Atileeticho Letesembet Gideyi, Kalqete Atileetikesete Shaampiyoonira leellishshino danchu akati loosisenni baraarsha qeeltino.

Tenne atileetichora konni danchu akati loosisenni dirunniha danchu akati ispoortete mancho yaannoha Kalqete Atileetiksete Federeshiine baraarsha baraadhino.

Tayxe diro Hangaari Budapesetete harinsoonni Kalqete Atileetiksete heewo aana Itophiyaho ilantinoti Atileeticho Sifaan Hasenit 10 kumi meetire xiiretinyi jeefote heewo aana doddanni uwase harunsite; Atileeticho Sifaani ubbinowiinni Letesembet kaayissinose daafira konni baraarshira dooramaancho ikkitinota xawinsoonni.

Atileeticho Letesembete uynoonnise baraarshi daafira addintanni hagiidhitinota xawissanni,"Atileeticho Sifaan ubbu yannara lowo gede masoomma; uwa hiitto assite xissitannoro seekke afoomma daafira jawa gede macciishaminoe" yitino.

Wocawaaro 13 kayise 21, 2015 M.D geeshsha Hangaari Buudapestete qaru quchumira harinsanni keeshshinoonni 19ki Kalqete Atileetikse Heewo aana Itophiyu ledo 195 Kalqete gobbuwa beeqqaano ikkitino.

Layinkiti Kalqete Atileetiksete Federeshiine qixeessitinoha baraarsha qeeltinoti Itophiyu bareda Atileeticho Tigist Assefite. Atileeticho Tigist Asseffiti xawu woy istaadiyemete gobbaanni assinoonni dodanshote heewo aana beeqqite kalqete riikoorde hiiqqatenni dirunnita doorantino atileeticho ikkite qeeltino.

Atileeticho Addis Ababunni boode xeerti`ranno baycho Holataho ilantinoti, 400, 800, hattono maratoonete dodansho aana heewisantanni sa`ino. Tini Atileeticho gobbase Itophiya Afiriku Shaampiyooniranna Kalqete Olompiikera riqibbinote. Tini bareeda Atileeticho Tigisti Asseffiti, dhaggeeffachishannota wiinamu saate borreessiisse qoleno riikoorde hiiqqatenniiti tenne qeelle baraadhinohu.

Jarmane Berliinete, Kalqete riikoorde lamu xiqqeesiinni woyyeessa dandiitinoti Atileeticho Tigisti; Kalqete Atileetikse Federeeshiine doorantino atileeticho assite baraarsha aate faajje assitino.

Konnira Atileeticho Tigist Asseffit, xawu gobbaanni assinoonni maratoonete dodanshonni dirunnita doorantino atileeticho assite Kalqete Atileetiskete Federeshiine doortinota xawissino.

Tenne Atileeticho Kalqete Atileetiksete Federeshiine Kalqete riikoorde ama ikkitinota xawisatenni baraarsha uytinose.

Sennu Maratoonera riikoordete ama ikkitinoti Atileeticho Tigist, dirunniha ontu dooramino atiletooti giddora e`e qeeltino.

Bareeda Atileeticho Tigist Asseffit, Kalqete Atileetiksete Federeshiine qixxeessitinoha baraarsha qeelasenni jawu hagiirri macciishaminoseta xawissino.

Atleeticho Tigist tayxeha Jarmane Berliinete Maratoone heewo aana 2:11:53 lipheessinni eatenni seennu maratoonenni amadante keeshshitino riikoorde angasera qo`litinoti qaangannite.

Atileeticho Tigist ledo Neezerlaandawitte Atileeticho Feemekee Bool, Jamaayikawitte Atileeticho Sheriika Jakisen, Keeniyawitte Atileeticho Feeyzi Kipyegoninna Sheenizuweelawitte Atileeticho Yuliimar Royas jeefote ontu doorshira e`ino atileetootaati.

Federeshiine diru dirunkunni ispoortete akata jawachishate hattono baxxinoha heewote aana dancha looso loossino atileetoota heewisiisse kalqete deerrinni filte doorantino atileetootira baraarsha uytannoti anfoonnite.

Boohaarsha

Waajjillu heeshsho giddo noottoha ikkiro, yannakki itisiisittokkinni biddi assatto qaafo adhi

Abbebech Maatewoos

Mittu gobbanke qansichi Awuropu gobba ha`re boode yanna keeshshihu gedensaanni mitto barra mitto boohaarranni baychira boohaarate doyaanni hee`reenna mitte hakko boohaarate daggino meyaa ledo dayino woshichi isiwa hige shiqasi la``e yaadinohura shorrate kincho kayisanno manchi gede heeshshi yii.

Millimmosi kayinni woshichu dihuwatino. Xaano lede heeshshi yaatenni kincho kayise olanno manchi gede malaate leellishisi. Xaano woshichoho die``inosi. Tini ikkito e`inosikkihu kayinni woshicho calla dikkino; kuni gobbanke manchino woshichu ikkito e`asira didandiitino.

"Gobbanke woshshi umita anganketa woy bisinke millimillo la`anno woyteeti farronsa xaaxxe xooqqe ba`annohu. Kuri galchimi woshshuwa qole diwaajjitanno…" yaatenni hedanna tenne ikkito xeertote ofolle harunsanni keeshshinohu wolu ninke gobba manchi shiqqi yee "tenne gobba woshshi togo assoottohura bashshi diyaanno" yiisi. Sufeno, "la``itto! gobbanke woshshi doogote nafa harate wolapho dinonsa. Afihu baalu kincho kayisanni shorrannonsa. Konni daafirano hiittenneno manchi beetti assanno millimillo ganamatenna shorramate ledooti xaadissannohu. Koye noo woshshi kayinni kunino ku`uno shorrannonsakkihuraati hasidhu gede hadhannohu".

Konni manchira xaaddinota tenne dhagge la`neemmo woyte qulli yaannonkehu uminkehunna mitu mitu gobbanke manni ikkitooti. Umisi hajo aana ayeno angasi worikkinni, mannu harumasi hordofe busha hedisikkinninna loosisikkinni, babbaxxino coyinni madiissitusikkinni hee`rino manchinna wole widoonni barru baala isinna isiha ikkino coy kisamannanna tii``asi gawajjame hee`rino manchi hee`ranno heeshsho mitte ikkitara didandiitanno.

Baca miico iillitinosi manchi lowo geeshsha saalfatanno; coye baala xooqanno. Konni albaanni mannu babbaxxitino doogonni gawajjinosi manchi waajjaaleessa ikke gatanno. Tini togoo tunceessinni daggannoti waajjillu heeshsho mitiinsitanno. Mannu hasaawi, ikittonna millimillo, "maa assitaeraatikka?" yaannohunni millo miqqo hooltanno yaaddote heeshsho giddo hee`neemmo gede assitannonke.

Tenne labbino waajjillu heeshsho giddo noottoha ikkiro, yannakki itisiisittokkinni biddi assatto qaafo adhi. Konni albaanni gawajjinohe mancho lawanno manchi baalu busha dikkino. Baxillaanchunni gawajjamoottohura halaalaanchu baxillaanchi dino yaa dikkino; massagaanchikki miicinohehura massagaano baalanti kakkachuulleho yaano dikkino. Daddalu halamaanchikki gawajjinohehura baalunku manni mittoho yaa dikkino.

Saysitto doogo rosiissahera ikkinnina usurtahera horontanni fajjitooti. Iillinoheha busha rosicho baala albillicho aye ledo maa assa hasiissannohero, may danira hiittoo hayyo horonsi`ra hasiissannohero rosicho adhi ikkinnina "layinkita!" yitanno mu`ronni usurantooti.

Gatannokkiha heeshshote halaale sharrami. Tenne baatto aana gawajjo iillishshannokkitinna addaxxinanni woy ammannanni base horontanni dino. Hiikkano harittoro, aye ledono xaadittor danunninna bikkunni babbaxxo ikkinnina mannu aye woyteno gawajjannohe. Me``u manniwiinni xooqqenna maaxante dandaatto, me``e heeshshotenna loosu handaara agurte fulatto? ikkinohurano kaajjadonna jawaata ikki!

Bue:- D/r Iyyoob Maammo